

DRÓCSA IZABELLA

Szálasi Ferenc sajtóperei 1937–1938 között

Szálasi Ferenc politikai pályafutása az 1930-as évek második felében

Szálasi Ferenc vezérkari őrnagy¹ politikai elképzeléseinek megvalósítása érdekében vonult vissza a katonai pályától.² Nyugdíjazását követően, 1935 márciusában megalapította a *Nemzeti Akarat Pártját* (a továbbiakban: NAP),³ amelynek programját a *Cél és Követelések* című brosúrában foglalta össze,⁴ hitet téve az alkotmányos monarchia radikális és erőszakos átalakítása⁵ és a zsidóság „jogi, gazdasági, társadalmi helyzetének megbontása és új keretekbe illesztése” mellett.⁶ A párt legális keretek között jött létre, mivel Szálasi az alapító dokumen-

¹ Paksa Rudolf: *Szálasi Ferenc és a hungarizmus*. Budapest, 2013. 31. Vö.: Ungváry Krisztián: *Szálasi Ferenc, frontkatoná*. Hadtörténeli Közlemények, 124. évf. (2011) 2. sz. 471–480.

² Tilkowszky Lóránt: *Szálasi és az alkotmányosság*. História, 7. évf. (1985) 5–6. sz. 60.

³ Szálasi Ferenc politizálása alatt nagy hangsúlyt fektetett a szimbolikára. Pártjának azért adta ezt a nevet, mert meggyőződése szerint a *Cél és Követelések* című programja a nemzeti akaratot testesítette meg, emellett a rövidítése is értelmes szót tett ki. Paksa: *Szálasi Ferenc és a hungarizmus*, 31.; Ungvári Gyula: *Szálasi Ferenc életművének megítélése*. In: Gede Tibor (szerk.): *Szálasi Ferenc és a hungarizmus 1. A Cél*. Budapest, 2004. 13.; Paksa Rudolf: *Erős kézzel a rendszer ellenfeleivel szemben: a hatalom és a szélsőjobb a Horthy-korban*. Rubicon, 24. évf. (2013) 9–10. sz. 16.; Romsics Ignác: *Magyarország története a XX. században*. Budapest, 2004. 228.; Paksy Zoltán: *A nemzeti-szocialista mozgalmak szerveződése, párt-és regionális struktúrája Magyarországon az 1930-as években*. Múltunk, 54. évf. (2009) 3. sz. 225.; Karsai László: *Szálasi Ferenc. Politikai életrajz*. MTA Doktori Disszertáció, 2012. 47.

⁴ Szálasi Ferenc: *Cél és Követelések*. Budapest, 1935.; Máthé Áron: *A nyilaskereszt árnyéka. A magyarországi nemzetiszocializmus elmélete és gyakorlata*. Máriabesnyő, 2019. 15.; Paksa Rudolf: *Szélsőjobboldal a Horthy korban*. Korunk, 23. évf. (2012) 11. sz. 92.; Paksa: *Szálasi Ferenc és a hungarizmus*, 32.; Karsai: *Szálasi Ferenc. Politikai életrajz*, 48.

⁵ Máthé Áron: *Nyilaskonspiráció: szervezkedések a hatalom megragadására és megtartására*. Valóság, 49. évf. (2006) 5. sz. 54. Az általa vizionált új állam berendezkedése a következő volt: az új alkotmányos rend jogalapja a népfelség elve, ahol az országot egy személyben vezető nádornak esküt kell tennie. Az államfőt tíz éves időtartamra választják, hivatali ideje alatt teljhatalommal rendelkezik. Tevékenységének felügyeletét az alkotmánybíróság látja el. Az új államformát utólagos népszavazással szándékozott megerősíteni, amit elképzelése szerint a külföldi országok is támogatni fognak. A NAP vezetésével létrejövő új Magyarország a Hungária Egyesült Földek nevet kapta, ami alatt a pártvezető az Adriától a Kárpátokig tartó területet értette. A NAP választási vereégeit követően Szálasi módosított a pártprogramon: a nádor megválasztása helyett kizárólag Horthy Miklós kormányzó kinevezését tekintette legitimáló erőnek. Paksa: *Szálasi Ferenc és a hungarizmus*, 32–33., 42.

⁶ Budapest Főváros Levéltára (a továbbiakban: HU-BFL), a Budapesti Királyi Ügyészség és a Büntetőtörvényszék iratai HU-BFL-VII.5.c.5042/1937. 13. A NAP programja alapvetően zsidóellenes volt. Szálasi ugyanis a zsidóságot nem vallási felekezetként, hanem népcsoportként tartotta számon. Későbbi pereiben ez volt a védekezésének alapja is, amit a törvényszék rendre elutasított. Paksa: *Szálasi Ferenc és a hungarizmus*, 34.

tumot elküldte a belügyminisztérium számára,⁷ így a kormány tudomással bírt a szélsőjobb-oldali mozgalom megalakulásáról.⁸ Bár a NAP törvényes keretek között kezdte el működését, valójában titkos politikai tevékenységet folytatott az állami rend megdöntése érdekében,⁹ ami miatt Szálasi és párttársait a politikai rendőrség¹⁰ állandó megfigyelés alatt tartotta.¹¹

A szélsőjobboldali párt 1937-re egyértelműen antiszemita „forradalmi, kispolgári és proletárpárttá” vált,¹² amit vezetőjük különböző sajtótermékekben kifejezésre is juttatott.¹³ Ennek hatására a későbbi nemzetvezetővel szemben 1937 és 1938 között összesen hat alkalommal indítottak büntetőeljárást a hatóságok, ebből öt alkalommal sajtóperben, egyszer pedig politikai perben állapította meg a bíróság a büntetőjogi felelősségét.¹⁴ A jelen tanulmány a Szálasi ellen indított sajtópereket mutatja be.

Magyar Munkás! Eszmetárs!

Szálasi 1937 februárjában írta meg a *Magyar Munkás! Eszmetárs!*¹⁵ című röpiratot,¹⁶ amivel a NAP megalakulása óta először keltette fel érdemben a hatóságok és a média figyelmét.¹⁷ A brosúrában követelte a magyar nép számára azt a jogot, hogy kiszabadítsa magát „a zsidó vezetés alatt álló szociáldemokrata-kommunista szakszervezetek zsarnoki önkényuralmának béklyóiból és a feudálkapitalista, nemzetpusztító zsidóság önző kapzsi karmaiból”. Meglátása szerint a zsidóság rendkívül rossz hatást gyakorolt a munkásságra. Ezért a NAP célja az volt, hogy „istenhitben és hazaszeretben acélosodott, magyar öntudatos Munkáshazát” hozzon létre, mivel Magyarország jelenleg a „zsidók államának” minősült. Ehhez szerinte további munkahelyek létesítése is szükséges volt. Gondolatmenetének zárásaként kilátásba

⁷ HU-BFL-VII.5.c.5042/1937. 13.; Drócsa Izabella: „A diktatúra azonban nálunk nem cél, hanem eszköz és abban a pillanatban megszűnik, amint a Hungária egyesült földek a birtokunkba nem kerülnek.” Szálasi Ferenc 1937-es nagy pere. In: Peres Zsuzsanna – Bathó Gábor (szerk.): Ünnepi tanulmányok a 80 éves Máthé Gábor tiszteletére. Labor est etiam ipse voluntas. Budapest, 2021. 255.

⁸ Sombor-Schweinitzer József rendőrségi feljegyzéseiben azon véleményének adott hangot, hogy a kormány, azon belül pedig a belügyminisztérium kezdetben azért „túrta meg” ezen szervezetek megalapítását, mert a magyar társadalom nagyobb „megértéssel” fordult a nemzeti szocializmus irányába, mivel a hitleri politika céljai közé tartozott a versailles-i békerendszer felszámolása és a bolsevizmus kiszorítása Európából. Azonban a német expanziós törekvések, majd a két állam közötti „kényszerszövetség” a későbbiekben komoly veszélyt jelentett a magyar állam szuverenitására. Ezért a magyar kormányzat nem szimpatizált a német külpolitikával, és ahogy erre lehetőség nyílt, felszámolták a szélsőjobboldali csoportokat is. Kovács Tamás: *Rendőrségi célkeresztben a szélsőjobb. Dr. Sombor-Schweinitzer József feljegyzése a szélsőjobboldali mozgalmakról 1932–1943*. Budapest, 2009. 35–36.

⁹ Máthé: *A nyilaskereszt árnyéka*, 61.; Máthé: *Nyilaskonspiráció*, 54.

¹⁰ Varga Krisztián: *Ellenség a baloldalon*. Budapest, 2015.

¹¹ Paksa: *Szálasi Ferenc és a hungarizmus*, 44.

¹² Paksa: *Szálasi Ferenc és a hungarizmus*, 44.

¹³ Karsai László megállapítása szerint a NAP 1936–1937 között megjelent röpiratai radikálisabbak voltak a német NSDAP kezdeti programjánál. Ennek egyik oka feltehetően Szálasi 1936-os németországi útja volt. Karsai: *Szálasi Ferenc. Politikai életrajz*, 62.; Paksa: *Szélsőjobboldal a Horthy-korban*, 92.

¹⁴ Drócsa: „A diktatúra azonban nálunk nem cél...”, 255–268.

¹⁵ HU-BFL-VII.5.c-2936/1938. 1137–1138.; Szálasi Ferenc: *Hungarizmus*. Sydney, 1994. 36.

¹⁶ HU-BFL-VII.5.c-2710-1937. 1.; HU-BFL-VII.5.c-9622/1937. 2.

¹⁷ Karsai: *Szálasi Ferenc. Politikai életrajz*, 62.

helyezte: aki a párttal ellentétes álláspontra helyezkedik, azt el fogják távolítani.¹⁸ A későbbi nemzetvezető ezzel az írásával ugyanazt a társadalmi csoportot célozta meg, mint a kommunisták,¹⁹ így a két szélsőséges ideológia között ezen a téren semmilyen különbség nem mutatkozott.

A pártvezető írását elküldte Held János könyvnyomdájába, ahol azt tízezer példányban nyomtatták ki.²⁰ A röpirat terjesztése a következőképpen zajlott: Szálasi az iratok egy részét a tagok között osztotta szét, a másik felét pedig a párthelyiségben helyezte el oly módon, hogy ahhoz bárki szabadon hozzáférhetett.²¹ Az írás nyilvánosságra kerülését követően az ügyészség elrendelte a nyomozás megindítását, majd a vizsgálóbíró döntése alapján a rendőrség lefoglalta a házkutatás során talált röpiratokat, összesen 203 példányt.²² A terhelt a későbbiekben beismerő vallomást tett: elismerte, hogy az inkriminált cikknek ő volt a szerzője.

A nyomozati szakasz lezárulását követően Baróthy Pál kir. főügyész 1937 márciusában vádat emelt Szálasi Ferencel szemben.²³ A vádiratban megállapították a gyanúsított sajtójogi felelősségét a *sajtóról szóló XIV. törvény* (a továbbiakban: St.)²⁴ 33. § alapján. Az *1922/1923. költségvetési év első hat hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló 1922. évi XVII. törvény* 6. § (5) bekezdésére,²⁵ a *katonai büntetőtörvénykönyv életbeléptetéséről és a közönséges büntetőtörvények egyes rendelkezéseinek ezzel kapcsolatos módosításairól és kiegészítéséről szóló 1930. évi III. törvény* 97. § (2) bekezdésére és a *háborús esetre szóló kivételes intézkedésekről szóló 1912. évi LXIII. törvény*²⁶ 19. §-ra alapozva a *Csemegi-kódex*²⁷ 172. § (2) bekezdése szerinti hitfelekezet elleni izgatás²⁸ büntette miatt, továbbá *az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló 1921. évi III. törvény* (a továbbiakban: Átv.)²⁹ 5. § szerinti államfelforgatásra irányuló

¹⁸ HU-BFL-VII.5.c-2710-1937. 2.

¹⁹ Paksa: *Szálasi Ferenc és a hungarizmus*, 43. Vö.: Rozsnyói Ágnes: *A nyilasok és a munkásmozgalmi kapcsolatai (1939–1940)*. In: Feitl István (szerk.): *Jobboldali radikalizmusok tegnap és ma*. Budapest, 1998. 123–129.

²⁰ HU-BFL-VII.5.c-9622/1937. 2.

²¹ HU-BFL-VII.5.c-2710-1937. 1–2.

²² Az ítéletben 195 röpiratról számoltak be. HU-BFL-VII.5.c-2710-1937. 11.

²³ Uo.

²⁴ Révész T. Mihály: *A sajtójog metamorfózisa az első világháború esztendeiben Magyarországon*. *Jogtörténeti Szemle*, 27. évf. (2015) 4. sz. 34.

²⁵ Drócsa Izabella: „Kommunista slágerpör.” *A Gerő Ernő és társai ellen lefolytatott büntetőeljárás (1922)*. *Jogtörténeti Szemle*, 17. évf. (2019) 2. sz. 50.

²⁶ Tóth J. Zoltán: *A magyarországi rögtönbíráskodásra (statáriumra) vonatkozó anyagi jogi és eljárásjogi szabályozás a XX. században*. *Hadtudomány, elektr. péld.* (2010) 1–30. (letöltés: 2022. máj. 27.); Tóth J. Zoltán: *Rendkívüli büntetőjog és halálbüntetés az 1910-es évek Magyarorszáján*. *Themis*, 2007. június, 49–62.; Mezey Barna: *A kivételes hatalom jogi természete*. *Jogtörténeti Szemle*, 13. évf. (2015) 4. sz. 25–34.; Mezey Barna: *A kivételes hatalom joga Magyarországon*. In: Gergely András – Holló József – Révész T. Mihály – Szeiler Erika (szerk.): *ifj. Andrassy Gyula gróf és az I. világháború*. Budapest, 2015. 16–29.

²⁷ Lőw Tóbiás (szerk.): *A magyar büntető törvénykönyv a büntettekről és vétségekről (1878:5.tc.) és teljes anyaggyűjteménye*. 1–2. kötet. Budapest, 1880.

²⁸ Angyal Pál: *A magyar büntetőjog kézikönyve*, 9. k.: *Izgatás, magánosok elleni erőszak, választójogi büntetőjogi védelme, vallás elleni bűncselekmények*. Budapest, 1931. 11.; Katona Marczel: *Izgatás – sine fine*. *Jogtudományi Közlöny*, 43. évf. (1908) 25. sz. 222.

²⁹ Drócsa Izabella: *Az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló 1921. évi III. törvény elhelyezése a XX. századi magyar büntetőjogi rendszerben*. *Iustum, Aequum, Salutare*, 13. évf. (2017) 2. sz. 215–231. Vö.: Angyal Pál: *A magyar büntetőjog kézikönyve* 4. k.: *Az állami és*

izgatás³⁰ címén kérték a gyanúsított felelősségre vonását.³¹ Előzetes letartóztatására azonban csak ez év áprilisában került sor, s ezzel egy időben a belügyminiszter a pártot is betiltotta.³² Az eljárás során Enyedi Róbert vizsgálóbíró elrendelte a gyanúsított szabadon bocsátását, amivel szemben az ügyészség indítványt nyújtott be a vádтанácshoz. A vádтанács álláspontja szerint ugyanis tartani lehetett a terhelt szökésétől, emellett a vádiratban szereplő bűncselekmények büntetési tétele is magas volt. Hozzávetették továbbá: az összegyűjtött bizonyítékok alátámasztják a NAP elnökének bűnösségét.³³ Enyedi ezzel szemben úgy érvelt, a gyanúsított cselekménye nem merítette ki az izgatás törvényi tényállását, valamint az általa vezetett mozgalom nem fejtett ki semmilyen erőszakos tevékenységet. A vádтанács Kassay Gyula vezetésével végül megsemmisítette a vizsgálóbíró határozatát, és elrendelte Szálasi további fogva tartását.³⁴

A törvényszéki tárgyalást 1937 áprilisában nyitották meg. Az adatok egyeztetését követően került sor Szálasi kihallgatására, aki tagadta bűnösségét, de a cselekmény elkövetését elismerte. A bíró azon kérdésére, hogy miért írta meg a vád tárgyává tett cikket, a következőt válaszolta: Pártja, a NAP 1937-ben elkezdte a munkások „áthárítását a magyar nemzeti szocialista eszmekörbe és gyakorlatba”. Meglátása szerint ez a magyarság megmentése szempontjából volt fontos. Kihallgatása során kikérte magának a tanács elnökének azon gondolatmenetét, mely szerint a kommunisták által használt „elvtárs” és a terhelt által sokat hangoztatott „eszmetárs” megszólítások hasonlítanak egymásra. Ellenvéleményében kifejtette, az eszmetársak kizárólag a hungarista eszme megvalósításán dolgoznak: „...mi azt akarjuk, hogy a magyar nép evolúciós útjából elhárítsuk azokat az akadályokat, amelyeket 18 éve elébe gördítenek.”³⁵ A vádlott ügyvédje azt az álláspontot képviselte, hogy a terhelt elsősorban hazafias érzelmektől vezérelve írta meg a vád tárgyává tett cikket, valamint tagadta az ügyészség által megállapított hitfelekezet elleni izgatás tényállását. Érvelése szerint ugyanis a terhelt egyáltalán nem foglalkozott az izraelita vallás hittételeivel,³⁶ csak a zsidóságnak az államra és a társadalomra gyakorolt hatását vizsgálta. A védelem a bizonyítás kiegészítését elősegítő indítványaival elsősorban a NAP legális tevékenységét szándékozott alátámasztani: kérelmeiben javasolta annak vizsgálatát, vajon a brosúra más sajtótermékekben is

társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló 1921. III. t.-c. Budapest, 1929.; Degre Miklós: *Az állami és társadalmi rend védelméről szóló új törvény (1921: III. t.-c.)*. Magyar Jogi Szemle 2. köt. (1921) 293–299.; Heller Erik: *Az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló törvény ismertetése*, Budapest, 1922.; Perjéssy Mihály: *Az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló törvényről (1921. évi III. t.-c.)*. Debrecen, 1928.

³⁰ Angyal: *Az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló 1921. évi III. tc.*, 71–79.

³¹ HU-BFL-VII.5.c-2710-1937. 1.

³² A NAP betiltása végül nem okozott különösebb problémát a korábbi párttagoknak, ugyanis Szálasi híveinek jelentős része belépett az 1938-ban alakult Hungarista Mozgalomba. Paksa: *Szálasi Ferenc és a hungarizmus*, 45.; Karsai: *Szálasi Ferenc. Politikai életrajz*, 68. Az előzetes letartóztatás kései elrendelésének feltehetően az lehetett az oka, hogy Szálasi 1937 februárja óta több politikai röpiratot is megjelentetett, így a vizsgálóbíró vagy a törvényszék az esetleges bűnismétléstől tartva rendelte el a kényszerintézkedést.

³³ *Szálasi sorsáról ma dönt a vádтанács*. Az Est, 1937. április 23. 16.

³⁴ *Szálasi izgatási bűnyügyének tárgyalása tüntetéssel kezdődött, másik ügyében a vádтанács megváltoztatta a vizsgálóbíró határozatát, fogvatartását rendelte el*. Az Est, 1937. április 24. 1.

³⁵ Uo. 2.

³⁶ HU-BFL-VII.5.c-2710-1937. 3.

megjelenhetett-e, illetve a gyanúsított rendelkezett-e hatósági engedéllyel a röpirat megírásának időpontjában.³⁷

A sajtó közölte Grottó László ügyész vádbeszédét, aki érvelésében előadta, hogy a vádlott kettős formában követte el a bűncselekményt. Véleménye szerint Szálasi azon kijelentése, mely szerint Magyarország „zsidó állam,” már önmagában megvalósította a nemzetrágalmazás büntetettét: „...most, amikor a kormánynak [...] célja az, hogy a munkásosztály életszínvonalát emelje, nem lehet azt állítani, hogy ez a kormány zsidó állam kormánya, hogy a magyar munkásokból hazátlan, bitang, istentelen emberek csinált.” Mindezen kijelentések igazolják a terheltnek az állammal szemben megvalósuló izgatási szándékát, amellyel jogellenes cselekményekre akart másokat felhívni.³⁸

Az ügyészt követően Kiss Géza ügyvéd beszédében arra hívta fel a figyelmet, hogy a vádlottnak elsősorban szociális tartalmú követelése volt, amelyek hazafiaságáról tesznek tanúbizonyságot, s nem izgatási szándékáról. Tagadta a hitfelekezet elleni izgatás vádját, mert érvelése szerint ezen tényállás bírói gyakorlata korrigálásra szorul.³⁹

Az elsőfokú bírói fórum⁴⁰ végül a vádlott beismerő vallomása, a röpirat tartalma, a nyomozás során elkészített jegyzőkönyvek és detektívjelentések alapján hozta meg ítéletét, amelyben helyt adott a vádiratban foglaltaknak. Ezért Szálasi Ferencet 1937 áprilisában három hónap fogházra,⁴¹ három év hivatalvesztésre és politikai jogainak felfüggesztésére ítélte. Az alacsony büntetési tétel kiszabásánál a bíróság figyelembe a büntetőködex 20. §-át, amivel az ügyészi indítvánnyal szemben a bűncselekményeket a vétségi kategóriába sorolta, a 92. § alkalmazásával pedig lehetőség nyílt a büntetések korlátlan enyhítésére. A 61. § alapján elrendelték a sajtótermék elkobzását, majd a *bűnvádi perrendtartásról szóló 1896. évi XXXVIII. törvény* (a továbbiakban: Bp.)⁴² 479-480. §-ra hivatkozva a bűnügyi költségek megtérítésére is kötelezték a terheltet.⁴³ Az indokolásban a bíróság azon szubjektív álláspontjának adott hangot, mely szerint Szálasi érvelése alkalmas lett volna az Átv. 7. §-ban szabályozott nemzetrágalmazás vétségének megállapítására, azonban a vádhatóság ezen jogszabályhelyre hivatkozva nem emelt vádat, így az elsőfokú fórum is eltekintett annak alkalmazásától.

A büntetőködex 172. § (2) bekezdésében megállapított tényállással kapcsolatban a törvényszék az alábbi magyarázatot fejtette ki: a felelősségre vonás oka az, hogy a vádlott úgy tünteti fel a zsidóságot, mint a munkás társadalmi csoport elnyomóit. Ezt – a vádlott elmélete szerint – a zsidó vezetésű szakszervezetek és nagy mennyiségű tőke rendelkezésre állása

³⁷ Uo. 4. A sajtó szerint a védelem bizonyítást kiegészítő indítványaiban a következők iratok szerepeltek: Pest megye alispánjának végzése, amellyel engedélyt adott a *Cél és Követelések* pártprogram terjesztésére; a honvédelmi minisztérium megkeresése annak érdekében, hogy adják ki Szálasi katonai minősítési lapját. Vö. *Szálasi izgatási bűnyügyének tárgyalása tüntetéssel kezdődött, másik ügyében a vádtanács megváltoztatta a vizsgálóbíró határozatát, fogvatartását rendelte el. Az Est, 1937. április 24. 2.*

³⁸ Uo. 2.

³⁹ Uo. 11.

⁴⁰ Az elnök Gadó István volt. HU-BFL-VII.5.c-2710-1937. 4.

⁴¹ *Háromhónapi fogházat kapott Szálasi Ferenc.* Az Est, 1937. április 25. 8.; *Bizonyításkiegészítést rendelt el a tábla a Szálasi-ügyben.* Népszava, 1937. szeptember 10. 7.

⁴² Angyal Pál: *A magyar büntetőeljárás jog tankönyve.* 1–2. kötet. Budapest, 1915.; Balogh Jenő – Edvi Illés Károly – Vargha Ferencz: *A bűnvádi perrendtartás magyarázata.* 1–4. kötet. Budapest, 1897–1900.

⁴³ Az ítélet száma: B.XXXV.2710/1937/6. HU-BFL-VII.5.c-2710-1937. 1.

folytán tudják megtenni.⁴⁴ A zsidóságnak a röpiratban lévő ábrázolása tehát alkalmas volt arra, hogy az ebbe a hitfelekezetbe tartozó egyénnel szemben ellenszenvet vagy gyűlöletet keltsen. Álláspontjuk szerint a terhelt a teljes hitközösséget megtámadta azzal az állításával, hogy a szakszervezetben lévő és a tőkével bíró zsidóság miatt a munkásokban kevés a hazaszeretet és a hit. Az Átv. 5. § tényállásszerűsége mellett a következő érveket adta elő az ítélet: az ún. „munkáshaza” megalapításával Szálasi ki akarta rekeszteni az országban élő más társadalmi csoportokat, vagyis a kommunistákhoz hasonlóan a munkásosztály kizárólagos hatalmát akarta megszervezni.⁴⁵ Így a bíróság döntése szerint ez a kijelentése a rendtörvény hatálya alá került. A fórum megállapította továbbá az alaki halmazat⁴⁶ fennállását a két törvényi tényállás között, mert az egyik jogi tárgya a hitfelekezetek közötti béke, a másiknak pedig a békés társadalmi együttélés volt.

A törvényszék nem fogadta el sem a védelem érvelését, sem pedig a bizonyítás kiegészítésére irányuló indítványait. Az indoklásban kifejtette, hogy kizárólag az fogadható el bizonyítékként, ami szerepelt a sajtótermékben, vagyis minden más feltevés csak hipotézisként fogadható el. Irrelevánsnak minősítette továbbá azt a körülményt, hogy a vádlott rendelkezett-e hatósági engedéllyel, avagy sem. A hazafiasság szempontjának figyelembevételétől pedig azért zárkózott el, mert véleménye szerint, aki szereti a hazáját, az nem akarja az ország békéjét megzavarni és felkelést szítani. Végül a hitfelekezet elleni izgatást oly módon támasztotta alá az ügyvédi állásponttal szemben, hogy a bűncselekmény megvalósításának feltétele egy valláshoz tartozó személyösszesség elleni támadás, nem pedig az adott felekezet hittételeinek a bírálata.⁴⁷

Az elsőfokú fórum enyhítő körülményként értékelte az elítélt büntetlen előéletét és azt a hazafias érzést, amittől az előzőekben a tényállás megállapítása során még mereven elzárkózott. Ezzel szemben súlyosabban értékelte a terhelt katonai előéletét, mert az indoklás szerint ebből fakadóan tiszteletben kellett volna tartania az állami és társadalmi rendet. Tehát a terheltnek tisztában kellett volna lennie azzal, hogy a megjelentetett röpirat milyen hatást gyakorolhat az olvasókra.⁴⁸

Az elsőfokú fórum ítélete ellen a vád és a védelem is fellebbezést nyújtott be 1937 szeptemberében,⁴⁹ majd semmisségi panaszt is benyújtottak a Kúriához. A legmagasabb bírói fórum helybenhagyta az ítéletábla ítéletét, amelyben Szálasi büntetési tételét két hónap foga házra mérsékelte, és a Bn. 1. és 9. §-a alapján a mellékbüntetések végrehajtását mellőzte.⁵⁰

⁴⁴ Uo. 2.

⁴⁵ Idézet a bírósági ítéletből az Átv. céljával kapcsolatban: „...az 1921. évi III. t.c. az államot és a társadalmat elsősorban a kommunizmus és az anarchizmus ellen védi, és védi minden más törekvés ellen is [...] akár vörös színben, akár fehér színben jelentkezik [...] mozgalom vagy szervezkedés.” Uo. 3.

⁴⁶ A levéltári forrásban „anyagi halmazat” szerepel, ez azonban dogmatikai szempontból hibás, hiszen ebben az esetben a tettes egy cselekményével több bűncselekményt valósított meg. Tehát alaki halmazat valósult meg. Belovics Ervin – Geller Balázs – Nagy Ferenc – Tóth Mihály: *Büntetőjog I. Általános rész*. Budapest, 2012. 364.

⁴⁷ HU-BFL-VII.5.c-2710-1937. 4.

⁴⁸ Uo.

⁴⁹ *Bizonyításkiegészítést rendelt el a tábla a Szálasi-ügyben*. Népszava, 1937. szeptember 10. 7.

⁵⁰ A kúriai ítéletet 1938. január 19-én hirdették ki, a tanács elnöke Töreky Géza volt. *Szálasi kéthónapos fogházbüntetése jogerős*. Népszava, 1938. január 20. 3.; HU-BFL-VII.5.c-2710-1937. 31. 33. A Népszava értesülése szerint az ítéletábla azért enyhített Szálasi büntetési tételén, mert az elsőfokú ítélet fenntartásával a vádlott elveszítette volna a nyugdíjra való jogosultságát. *Két ítélet*. Népszava, 1937. november 19. 5.

Azonban a fenti ítélettől függetlenül Bálint Ernő főügyész-helyettes 1937 augusztusában⁵¹ ismételten vádat emelt Szálasi ellen a *Magyar Munkás! Eszmetárs!* című röpirata miatt, ami végül azért nem sértette meg a *ne bis in idem*⁵² elvét, mert ebben az esetben a terheltnek teljesen más kijelentései képezték a felelősségre vonás alapját.

A történeti tényállás szerint a gyanúsított azt a kijelentést tette az inkriminált röpiratban, hogy a Trianon⁵³ utáni Magyarországot a „bűdös proli” nélkül építették fel újra. További megállapítása szerint a magyar kormány együttműködik az „internacionális nagytőkével” és a „fajszocialista [sic!] zsidó szociáldemokrata párttal”, azonban nem foglalkozik kellően a „munkásszerető nemzettel”.⁵⁴ Ugyanilyen kíméletlenül fogalmazott a keresztény vezetőkkel szemben, mert állítása szerint ez az elit elválasztotta egymástól Istent és a nemzetet, és átállt az internacionalizmus oldalára. A vád tárgyává tett sajtótermékben a munkások hátrányos helyzetére hívta fel a figyelmet Szálasi azzal a megállapításával, mely szerint a szociáldemokrata munkás vezetők, a kommunisták, a zsidó nagytőke és a magyar polgárság szándékosan elnyomja ezt a társadalmi csoportot. Röpiratát a következőkkel zárta le: „...inkább hős egy pillanatig, míg rabszolga egy életen át!”⁵⁵

A vádirat szerint a cikk szembeállította a munkásokat a nagytőkés és a polgári társadalmi réteggel, amivel túlterjeszkedett az objektív kritika keretein, célja pedig a gyűlöletkeltés volt.⁵⁶ Ezért a *Csemegi-kódex* 172. § (2) bekezdése szerinti osztály elleni izgatás deliktuma miatt kérte a törvényszéktől a pártvezető felelősségre vonását⁵⁷ és a sajtójogi felelősség megállapítását,⁵⁸ tekintettel arra, hogy a vád tárgyává tett brosúra szerzője, sokszorosítója és terjesztője is ő volt.⁵⁹ A kivételes hatalommal kapcsolatos törvények felhatalmazása útján pedig az alkalmazott törvényi tényállás büntetési alakzatának megállapítását helyezte előtérbe.⁶⁰

A bírósági tárgyaláson Szálasi tagadta bűnösségét, érvelése szerint nem állt szándékában a polgárságot megtámadni, azonban a történeti tényállás megvalósulását elismerte. Hozzátette: kijelentéseinek célja elsősorban a kommunisták meggyengítése volt, ugyanis ily módon szándékozott a bolsevik szimpatizánsok számát csökkenteni és a szélsőjobboldal iránti szimpátiát növelni.⁶¹

⁵¹ HU-BFL-VII.5.c-2710-1937. 10. Paksa Rudolf szerint ezzel a cikkel Szálasi Ferenc meghirdette az ún. „szociálnacionálét”. Paksa: *Szálasi Ferenc és a hungarizmus*, 45.

⁵² A *ne bis in idem* elve a kétszeres értékelés tilalmát jelenti, mely szerint olyan cselekmény miatt, amellyel szemben a bíróság már korábban hozott egy jogerős elmarasztaló vagy felmentő ítéletet, nem lehet ismételten büntetőeljárást indítani. Belovics–Gellér–Nagy–Tóth: *Büntetőjog I.*, 76–78. Vö.: Wiener Imre: *A ne bis in idem elv érvényesüléséről*. Büntetőjogi kodifikáció, 3. évf. (2003) 1–2. sz. 62–68.

⁵³ Anka László (szerk.): *„Valami fáj, ami nincs.” A Trianoni békekötés előzményei és következményei*. Budapest, 2020.; Ujváry Gábor (szerk.): *„Típortatunk, de el nem veszünk”: Trianon100 tanulmánykötet*. Budapest, 2021.; Hollósi Gábor: *The Treaty of Trianon imposed upon Hungary: Objections and Considerations*

from the Hungarian Perspective. Hungarian yearbook of International law and European law, vol. 8. (2020) No. 1. sz. 106–119.

⁵⁴ HU-BFL-VII.5.c-9622/1937. 2–3.

⁵⁵ Uo. 3.

⁵⁶ Uo. 8–9.

⁵⁷ Uo. 7.

⁵⁸ Uo. 9.

⁵⁹ Uo. 3.

⁶⁰ Uo. 7.

⁶¹ Uo. 4.

A törvényszék végül helyt adott a vádiratban foglaltaknak, és 1938 márciusában⁶² megállapította a terhelt bűnösségét az St. 33. §, az 1922. évi XVII. törvény 6. § (5) bekezdése és az 1912. évi LXIII. törvény 19. § felhatalmazása alapján a *Csemegei-kódex* 172. § (2) bekezdése szerinti, sajtó útján elkövetett osztály elleni izgatás deliktuma folytán. A bírói tanács figyelembe vette továbbá a büntetőkódex 92. §-át, így a törvényi tényállás vétségi alakzatát állapította meg Szálasisal szemben, ami alapvetően ellenkezett az ügyészi állásponttal. A jogszabályhelyek alkalmazásának eredményeképpen tizenöt nap fogházbüntetést szabtak ki a vádlottra,⁶³ a Bp. 480. § alapján a bűnügyi költségek megtérítésére kötelezték, továbbá a *Csemegei-kódex* 61. §-ra hivatkozva elrendelték az érintett sajtótermékek elkobzását.⁶⁴ Az ítélet indokolása szerint a vád tárgyává tett írás az ott megnevezett pártok és vezetők elleni negatív érzület kialakítására volt alkalmas, mert a szerző a munkások elnyomójaként mutatta be őket. Azonban enyhítő körülményként értékelték Szálasi büntetlen előéletét és az elkövetés óta eltelt hosszabb időt.⁶⁵

Az Uj Magyar Munkás című lapban megjelent cikkek

Szálasi Ferenc a NAP vezetőjeként megalapította az *Uj Magyar Munkás* című nem időszaki lapot,⁶⁶ ami a párt hivatalos közlönyeként működött.⁶⁷ A sajtótermék azonban csak egyszer jelent meg, tekintettel arra, hogy az 1/1-es számban megjelent cikkek miatt az ügyészség nyomozást rendelt el 1937-ben.⁶⁸

A vizsgálat nyomán kirajzolódott történeti tényállás szerint a gyanúsított *A szabadságharc hitvallása* címet viselő írásában azt a kijelentést tette, hogy a magyar nemzet jelenleg „a zsidó zsarnokság és a nemzetromboló államrendszer ellen harcol”.⁶⁹ Továbbá kifejtette, a zsidók három ideológiát használnak fel a magyarsággal szemben: a liberalizmust, a bolsevizmust és a szabadkőművességet. Elmélete szerint, míg a kommunizmus terjesztésével lázadást szítanak a munkásság és a parasztság körében, addig a liberalizmust az értelmiségiek között igyekeznek népszerűvé tenni. Végül pedig a szabadkőműves mozgalommal a „nemzeti lét alappilléreit” támadják meg. Ezek alapján összegző megállapításának lényege úgy szölt, hogy a kormánynak az ún. „zsidókérdést” meg kell oldania, tekintettel arra, hogy e népcsoport „világuralmi törekvései” a „Dunamedence” térségére terjednek ki.⁷⁰ A probléma felvázolását követően a terhelt a saját megoldását is felvázolta az olvasó számára. Ő ugyanis arra kényszerítette volna a zsidókat – akik álláspontja szerint nem akarták betartani a törvényeket –, hogy hagyják el az országot. Cikkét az alábbi fenyegető mondatokkal zárta: „...nagy magyar éhség van. A magyar nép enni akar és enni fog.”⁷¹

⁶² Az eljáró tanács elnöke Kovács Miklós volt. Uo. 5.

⁶³ *Nyilasok a bíróság előtt*. Népszava, 1938. március 3. 2.

⁶⁴ HU-BFL-VII.5.c-9622/1937. 1.

⁶⁵ Uo. 4–5.

⁶⁶ HU-BFL-VII.5.c-3383/1937. 2.; Paksa: *Erős kézzel a rendszer ellenfeleivel szemben*, 19.

⁶⁷ HU-BFL-VII.5.c-3383/1937. 7. Érdemes megjegyezni, hogy a hivatkozott levéltári forrás szerint a lapot Szálasi 1935. március 15-én alapította. Ezzel szemben Paksa Rudolf az 1937-es évet nevezte meg. Paksa: *Szálasi Ferenc és a hungarizmus*, 44.

⁶⁸ Paksa: *Szálasi Ferenc és a hungarizmus*, 44.; HU-BFL-VII.5.c-3383/1937. 2.

⁶⁹ HU-BFL-VII.5.c-3383/1937. 2.

⁷⁰ A fenti elméletével kapcsolatban a következő kijelentést tette: „[A zsidóság] irtó harcának eddigi gyümölcsei a földtelenné tett paraszt, a hazátlanná tett munkás, az Istentelenné tett értelmiség.” Uo. 3.

⁷¹ Uo. 4.

Ugyanebben a számban jelent meg *A szellemi munkás* című írás is, amely a magyar középosztály megszűnését vázolta fel. A szerző szerint ennek oka egyértelműen a zsidók térfoglalásában volt keresendő.⁷² Hasonlót tartalommal bírt *A zsidó isme* (sic!) címmel megjelent cikk. Ebben az írásban a gyanúsított kifejtette, hogy a zsidó egy önálló nemzetiség, amelynek célja más etnikumok meghódítása. Ebből kiindulva a szerző szerint a magyarság és a zsidóság között „alattomos” harc folyik a hatalom „megszerzéséért”. Másik tézise a zsidóság és a kommunizmus közötti kapcsolat bizonyítására irányult. Végül a következőképp foglalta össze véleményét: „...az evolúciós polgári zsidóság törekvése tervszerű lassu honfoglalás, a vezető réteg lassu gazdasági függésbe hozása, [...] célja pedig [...] a forradalom és a vezető réteg megsemmisítése.”⁷³

A magyarságnak fekélyei címmel megjelent írásban a terhelt azt az álláspontját fejtette, mely szerint a magyar közvélemény „elzsidósodott”. Szerinte ugyanis a zsidók megszégyenítik a magyar nemzetet azért, hogy vállalataik magyar szentek nevét viselik. Az országban lévő középosztály helyzetét az alábbiakkal írta le: „...a magyar társadalom középosztályát [...] a zsidó mákony és áfium hasznavehetetlen, félművelt, nemzetétől, tör-ténelmétől és hazájától elidegenült, zsidó szoldban álló kasztá változtatta.” Ezzel a gondolatmenettel összefüggésben a *Testvér, zsidónál ne vásárolj* cikkében arra buzdította az olvasókat, hogy kerüljék a fentiekben megnevezett vállalatokat és bankokat.⁷⁴

A nyomozás során Szálasi beismerő vallomást tett, elismerte szerzői minőségét. Kiderült továbbá az a körülmény is, hogy az inkriminált sajtóterméket 5000 példányban állították elő *Held János* nyomdájában. Több mint 4000 darabot postai úton Budapestre és vidékre továbbított,⁷⁵ további 901 újság a párthelyiségben maradt, azokat a vizsgálóbíró végzése nyomán a hatóságok lefoglalták.⁷⁶ Az ügyészség 1937 márciusában⁷⁷ a bizonyítékok mérlegelését követően vádat emelt a NAP vezetőjével szemben az 1922. évi XVII. törvény 6. § (5) bekezdésének felhatalmazása alapján a *Csemege-kódex* 172. § (2) bekezdése szerinti öntrendbeli, sajtó útján elkövetett hitfelekezeti elleni izgatás, az Átv. 5. §-ban lévő államfelforgatásra való izgatás,⁷⁸ végül pedig ugyanezen törvény 7. § (1) bekezdése szerinti nemzetragalmazás alapesetének gyanúja miatt.⁷⁹ A vádirat indokolása szerint a vádlott állításai túlterjedtek a tárgyilagosság keretein, célja pedig a gyűlöletkeltés volt.⁸⁰

A vádemelést követően a törvényszék 1937 májusában⁸¹ elmarasztaló ítéletet hozott Szálasi Ferencsel szemben. Ezen elsőfokú ítélet nem áll rendelkezésre, ezért csupán a másodfokú ítéletben foglaltak alapján rekonstruálható a terhelt ellen hozott határozat rendelkező

⁷² Uo. 4.

⁷³ Uo. 5.

⁷⁴ Uo. 6.

⁷⁵ *Szálasi hét izgató cikke miatt áll ma bíróság előtt.* Az Est, 1937. május 20. 11.

⁷⁶ HU-BFL-VII.5.c-3383/1937. 7.

⁷⁷ Uo. 21.

⁷⁸ Uo. 20.; *Szálasi hét izgató cikke miatt áll ma bíróság előtt.* Az Est, 1937. május 20. 11.

⁷⁹ HU-BFL-VII.5.c-3383/1937. 7. 15. A nemzetragalmazással kapcsolatban a következő publikációk jelentek meg: Drócsa Izabella: *Köztársaságielnökökből politikai elitélt: a Károlyi Mihállyal szemben lefolytatott büntetőeljárások a két világháború között, különös tekintettel a nemzetragalmazási perekre.* Jogtörténeti Szemle, 18. évf. (2020) 1. sz. 33–42.; Drócsa Izabella: „Bűncselekményt [...] vélt hazafiságból sem szabad elkövetni.” *Az oktobrista miniszterek nemzetragalmazási pereit.* In: Bándy Gyula (szerk.): *A sokoldalúság okán: Doktorandusz tanulmányok a Pázmány jogászsképzésnek 25. tanévében.* Budapest, 2020. 33–56.

⁸⁰ HU-BFL-VII.5.c-3383/1937. 20.

⁸¹ Uo. 23.

része. A bírói fórum döntésével szemben ugyanis az ügyész fellebbezést nyújtott be a *büntető igazságszolgáltatás egyes kérdéseinek szabályozásáról szóló 1928. évi X. törvény* (a továbbiakban: II. Bn.)⁸² 28. § alapján a büntetőkódex 92. § alkalmazása, valamint a Bp. 385. § (1) bekezdésének a) pontja szerint a nemzetrágalmazás vádja alóli felmentés miatt. Hasonló módon a védelem ugyanezen jogszabályhelyre való hivatkozással a büntetés megállapítása miatt kérte az ítéletábrá eljárását. Jogi álláspontja szerint a vádlottal szemben megállapított büntetési tétel aránytalanul súlyos volt az elkövetési magatartáshoz képest, illetve indokolt lett volna a törvényszék által kiszabott szankció felfüggesztése. Tehát a másodfokú ítéletből az a következtetés vonható le, hogy Szálasi a törvényszék kizárólag hitfelekezet elleni izgatás vádjában találta bűnösnek, míg a rendtörvény alkalmazásától eltekintett.

Az ítéletábrái tanács Harmath Jenő elnökletével 1937 novemberében a következő ítéletet⁸³ hozta: a Bp. 384. § 10. pontja alapján, továbbá hivatalból észlelt semmisségi okra hivatkozva megsemmisítette az elsőfokú határozatot, és arra utasította a törvényszéket, hogy ismétélje meg a tárgyalást, és hozzon új ítéletet az ügyben.⁸⁴ Indokolásuk szerint az alsóbb fokú fórum hibázott a bűnügyi költségek megállapításakor, ugyanis nem alkalmazta az St. 40. §-t, ezért kizárólag a vádlottat kötelezte ennek megtérítésére, alaki semmisségi okot valószínű meg ezáltal.⁸⁵ Ugyanezen okból semmisítette meg az előző döntésnek az Átv. 7. §-ra vonatkozó részét is.⁸⁶ Tehát megállapítható: a törvényszéki ítélet hibája az volt, hogy nem vette figyelembe a sajtótörvényben foglalt fokozatos felelősséget, amely alapján a bűnügyi költségek megtérítéséért a szerzőn kívül a kiadó és a nyomdatulajdonos is felelősségre vonhatóvá vált volna.⁸⁷

Végül a megismételt törvényszéki eljárásra 1938 januárjában került sor Kovács Miklós elnökletével;⁸⁸ ekkor a B.XIV.3383/1937/12. sz. ítéletben lényegében a korábbihoz hasonló döntést hozott az elsőfokú fórum: Szálasi Ferencet az St. 33. §-a szerinti szerzői minőségéből fakadóan, az 1922. évi XVII. törvény 6. § (5) bekezdése és az 1912. évi LXIII. törvény 19. § felhatalmazása alapján és a büntetőkódex 92. és 20. § figyelembevételével bűnösnek találta a *Csemege-kódex* 172. § (2) bekezdése szerinti egyrendbeli, sajtó útján elkövetett hitfelekezet elleni izgatás vétségében. A nemzetrágalmazás vádja alól a Bp. 326. § (1) bekezdése alapján a terheltet ismételten felmentették. A büntetési tételt egy hónap fogházbüntetésben állapították meg,⁸⁹ ezzel egy időben a Bp. 480. § alapján pedig a bűnügyi költségek megtérítésére is kötelezték. Végül a büntetőkódex 61. §-ra hivatkozva elrendelték az *Uj Magyar Munkás* nyomtatott példányainak elkobzását.⁹⁰

⁸² Degré Miklós: *Az új büntetőnovella zsebkönyve: a büntető igazságszolgáltatás egyes kérdéseinek szabályozásáról szóló 1928. évi X. t. c.* Budapest, 1928.

⁸³ Az ítélet száma: B.VII.9192/1937/10. HU-BFL-VII.5.c-3383/1937. 24.

⁸⁴ *Két ítélet.* Népszava, 1937. november 19. 5.

⁸⁵ HU-BFL-VII.5.c-3383/1937. 23.

⁸⁶ Uo. 24. Az Átv. 5. §-a alóli felmentés céljából benyújtott fellebbezést az ügyész utólag visszavonta, így a másodfok csak a perorvoslatok fennmaradt részét vizsgálta a későbbiekben. Uo. 23.

⁸⁷ Révész T. Mihály: *Sajtójogi felelősség kérdése a magyar jogban.* Jogtörténeti Szemle, 4. évf. (1992) 1. sz. 52. A másodfokú ítéletből az a következtetés vonható le, hogy Szálasi a törvényszék kizárólag hitfelekezet elleni izgatás vádjában találta bűnösnek, míg a rendtörvény alkalmazásától eltekintett.

⁸⁸ HU-BFL-VII.5.c-3383/1937. 14.

⁸⁹ *Ismét elítélték Szálasi.* Népszava, 1938 január 27. 5.

⁹⁰ HU-BFL-VII.5.c-3383/1937. 1–2.; Paksa: *Szálasi Ferenc és a hungarizmus*, 44.

A vádlott a tárgyaláson újra beismerő vallomást tett, ami teljes mértékben megegyezett a nyomozás során felvett jegyzőkönyvvel, így Szálasi sajtójogi felelőssége kétséget kizáróan megállapíthatóvá vált.

A bírósági eljárás során a védelem oly módon érvelt, hogy a terhelt a zsidóságot nem vallási alapon támadta meg, így a vádiratban szereplő tényállásokat sem valószínűsítette meg.⁹¹ Emellett kiemelte a vádlott hazafias érzelmeit mint a büntett elkövetésének motívumát.⁹² Érvelését az elsőfok nem fogadta el, megállapítása szerint ugyanis a párt vezetője az inkriminált cikkekben a párt programjának ismertetése mellett támadást intézett az izraelita vallású személyek ellen. Álláspontja szerint önmagában a zsidóság vizsgálata nem minősült bűncselekménynek, amennyiben arra tárgyilagos alapokon került sor. Viszont ha bizonyítást nyert, hogy a zsidóságot érintő diskurzust a gyűlölet felkeltésének célja vezérelte, akkor az érintett vallási közösséget büntetőjogi oltalom illeti meg.⁹³

Szálasi ügyvédjének másik érve arra a megállapításra épült, mely szerint a zsidóság nem tekinthető hitfelekezetnek. Ezt a kijelentést a bíróság azonban nem fogadta el arra hivatkozva, hogy a 172. § (2) bekezdése nem az érintett vallási közösség hittételeit, hanem az adott felekezethez tartozó személyek összességét védelmezte.⁹⁴

Végül a védelem indítványozta a bizonyítás kiegészítését arra vonatkozóan, vajon az inkriminált írások megjelentek-e más, hatósági engedéllyel rendelkező lapokban. Emellett vizsgálat tárgyává tette volna Szálasi katonai minősítését, valamint kezdeményezte a vádlott által kifejtett „zsidókérdésre” vonatkozó adatok beszerzését. Az elsőfokú bíróság ezeket a felvetéseket irrelevánsnak minősítette.⁹⁵

A törvényszéki tanács a vádirat több pontját is kifogásolta: az elkövetési magatartást végül egyrendbeli cselekményként értékelte, tekintettel arra, hogy a vád tárgyává tett írások ugyanabban az újságban jelentek meg, így kizárták a folytatólagos elkövetés⁹⁶ fennállását.

A bíróság a továbbiakban az ügyészség javaslatára fenntartotta az 1922. évi XVII. törvény 6. § (5) bekezdésének és az 1912. évi LXIII. törvény 19. § alkalmazását, amely alapján az izgatás deliktuma büntettnek minősült. Azonban az elsőfokú fórum számos enyhítő körülményt is értékelte, így a hitfelekezet elleni izgatás vétségi fokozatát állapította meg a terhelttel szemben. E körben értékelte többek között a vádlott büntetlen előéletét és hazafias érzületét. Ez utóbbi körülmény kapcsán azonban a tanács kifejezte abbéli véleményét, hogy *Szálasi* a hazafiasság fogalmát helytelenül értelmezte.⁹⁷

Az indokolás szerint az elsőfok azért zárkózott el a nemzetragalmazás törvényi tényállásának alkalmazásától, mert a cikkek kizárólag a zsidóságot támadták. A fórum ezzel kapcsolatos meglátása igen ellentmondásosnak tekinthető, mert ezt követően kifejtette: a vádlott Isten és a hazaszeretet nevében cselekedett, és alapvetően a magyar nép érdekeit tartotta szem előtt. Ettől függetlenül a tanács problematikusnak találta a későbbi nemzetvezető kijelentéseit, mert álláspontjuk szerint olyan kifejezéseket használt, amivel csorbította Magyarország értékét. Az indokolásban foglaltak alapján azonban ezek az írásművek nem voltak az Átv. alapján értékelhetők.⁹⁸

⁹¹ HU-BFL-VII.5.c-3383/1937. 8.

⁹² Belovics–Gellér–Nagy–Tóth: *Büntetőjog I.*, 201.

⁹³ HU-BFL-VII.5.c-3383/1937. 10.

⁹⁴ Uo. 11.

⁹⁵ Uo. 12.

⁹⁶ Belovics–Gellér–Nagy–Tóth: *Büntetőjog I.*, 362.

⁹⁷ HU-BFL-VII.5.c-3383/1937. 11.

⁹⁸ Uo. 12.

A Szálasi–Széchenyi per

Szálasi Ferenc és gróf Széchenyi Lajos földbirtokos 1938. február 11-én⁹⁹ egy röpiratot írtak a *Magyar Nemzeti Szocialista Párt Vezetőségi Határozata*¹⁰⁰ címen, amelyben a kormányt egy ezerötszáz millió pengő¹⁰¹ értékű külföldi kölcsön felvételével vádolták meg,¹⁰² amit állítólag Angliától, Franciaországtól és az Amerikai Egyesült Államoktól igényelt.¹⁰³ A cikk szerint a hitel egy részét „bűnös kezek és lelketlen kufárok által külföldre mentett és lopott pénzösszeg” teszi ki,¹⁰⁴ amelyből elsősorban a zsidók részesülnének.¹⁰⁵ Szálasi és Széchenyi állításait igyekeztek matematikai példákkal is alátámasztani, amelyeknek semmilyen valóságalapjuk nem volt. Számításaik szerint a kölcsön összegéből részesülő személyek a pénzeszközök felhasználásával hozzájuthatnának a külföldön őrzött anyagi tartalékaikhoz, ami a kapott összegben felül további 7%-os nyereséget jelentene számukra. A kamatokat azonban a magyar emberek fizetnék vissza, tehát ez az ügylet „*uzorakamatnak*” minősül. A szerzők kifejtették: ez a pénz rendkívül komoly anyagi terhet jelentene a magyar társadalomnak, mert a kölcsön folyósítását politikai feltételek teljesítéséhez kötötték, ezért ez az állítólagos hitel lényegében „politikai kölcsönnek” tekinthető. Hozzá tették, hogy a kormány ezen döntésének valódi célja „a magyar nemzeti szocialista mozgalmak könyörtelen letörése és olyan jobboldaliság hivatalos beállítása, mely a tiszta magyar nemzeti szocialista eszméket lejáratná és a politikai kecske-káposzta megalkuvásához vezetne”.¹⁰⁶ Zárásként pedig követelték az „igaz magyar nemzeti szocialista államhatalom és államrendszer sürgős [...] megvalósítását és felépítését”.¹⁰⁷ A brosúrát Held János nyomdájában nyomtatták ki,¹⁰⁸ majd 1938 februárjában hozták nyilvánosságra, és kezdték el a terjesztését.¹⁰⁹ A terheltek a kéziratot

⁹⁹ HU-BFL-VII.5.c-2023/1938. 2.

¹⁰⁰ Uo. 3. Érdemes röviden kitérni arra, miképpen alakult Szálasi Ferenc politikai karrierje a NAP feloszlását követően: Bár 1937-től kezdve párhuzamosan több büntetőeljárást volt folyamatban a korábbi pártvezetővel szemben, 1937 októberében a Vigadóban részt vett a Magyar Nemzeti Szocialista Párt megalapításában. Beszédében kijelentette, hogy a hatalmat csak Horthy Miklós támogatásával és kinevezésével lehet elnyerni, ezért kérelmezni fogja, hogy a kormányzó nevezze ki őt nádornak. Rajta kívül Balogh István és gróf Széchenyi Lajos került be a párt vezetőségébe. Az új szélsőjobboldali szervezet székházát az Andrassy út 60. szám alatt lévő ingatlanban helyezték el. A párthoz három sajtóorgánium tartozott, amelyek a *Szittyá*, *Kürt* és az *Összetartás* címet viselték. Az MNSZMP hivatalos jelképévé a nyilaskereszt vált. Paks: *Szálasi Ferenc és a hungarizmus*, 46.; Paks: *Szélsőjobboldal a Horthy-korban*, 92.; Paks: *Erős kézzel a rendszer ellenfeleivel szemben*, 20.; Tilkovszky: *Szálasi és az alkotmányosság*, 60.; Ungváry Sándor: *Mit láttam az Andrassy úti nyilaskerékben? A hungarizmus élete és bukása*. Kaposvár, 1939.; Kovács: *Rendőrségi célkeresztben a szélsőjobb*, 53.; Máthé: *A nyilaskereszt árnyékában*, 61.

¹⁰¹ HU-BFL-VII.5.c-2023/1938. 4.

¹⁰² Karsai: *Szálasi Ferenc. Politikai életrajz*, 83–84.

¹⁰³ A szerzők azt is vélelmezték, hogy Eckhardt Tibor független kisgazdapárti politikus, országgyűlési képviselő azért utazott Genfbe, hogy erről a kölcsönről tárgyaljon. HU-BFL-VII.5.c-2023/1938.; Haeffler István (szerk.): *Országgyűlési almanach az 1935–1940. évi országgyűlésről*. Budapest, 1935. 246–248.

¹⁰⁴ HU-BFL-VII.5.c-2023/1938. 1.

¹⁰⁵ Uo. 2., 3.

¹⁰⁶ Uo. 4.

¹⁰⁷ Uo. 2.

¹⁰⁸ Uo. 3. A vádirat szerint dr. Erdélyi Kálmán is segített a röpirat sokszorosításában, közel 65 000 példányt állított elő. A nyomtatott brosúrát később az MNSZP párhelyiségébe szállította. Uo. 13.

¹⁰⁹ Karsai: *Szálasi Ferenc. Politikai életrajz*, 83.

elküldték Fiala Ferencnek, az *Összetartás* című nemzeti szocialista hetilap¹¹⁰ szerkesztőjének is, aki a *Magyar arcvonat* elnevezésű rovatban közölte a határozatot.¹¹¹ A megjelenést követően a rendőrség azonnal letartóztatta Szálasit és Széchenyit, az inkriminált röpiratot pedig lefoglalta.¹¹² Ezzel egy időben a kormány betiltotta a *Magyar Nemzeti Szocialista Pártot* (a továbbiakban: MNSZP),¹¹³ arra hivatkozva, hogy a NAP utódja, így a szervezet nem működhet legálisan.¹¹⁴

A nyomozás során a gyanúsítottak vallomásukban tagadták bűnösségüket, azt azonban elismerték, hogy a vezetőségi határozat tartalmát előre leegyeztették. Ezt követően Szálasi egyedül írta meg a cikket, míg Széchenyi tevékenysége csupán a brosúra utólagos elfogadására és szignálására korlátozódott.¹¹⁵ Szálasi kihallgatása során azzal védekezett, hogy a brosúra tartalma nem kizárólagosan az ő szellemi terméke, hanem a *Magyarság* című lapban megjelent *Belső kölcsön* elnevezésű cikk¹¹⁶ inspirálta őt a röpirat elkészítésére. Vallomásában kifejtette: társával nem a köznyugalom megzavarása volt a célja, épp ellenkezőleg: a párttársaitak és a közvéleményt akarták tájékoztatni a kormány jövőbeni hitelfelvételével kapcsolatban.¹¹⁷

Az összegyűjtött bizonyítékok alapján¹¹⁸ az ügyészség 1938. február végén¹¹⁹ két vádiratot is kibocsátott: az egyik a 15.361 k. ü./1938-as számú okirat, amelyben a vádhatóság az St. 33. §-ban szereplő sajtójogi felelősség alapján¹²⁰ a *gazdasági és hitelélet rendjének, továbbá az államháztartás egyensúlyának biztosításáról alkotott 1931. évi XXVI. törvénycikkben a minisztériumnak adott felhatalmazás további meghosszabbításáról és az 1931. évi XXVI. tc. 9. §-nak módosításáról szóló 1937. évi X. törvény* 2. §-ban szabályozott, sajtó útján elkövetett koholt hír terjesztésének megalapozott gyanúja miatt kérte a törvényszéktől a terheltek felelősségre vonását,¹²¹ valamint a *Csemegi-kódex* 62. § alapján indítványozta a cikk elközbását és megsemmisítését.¹²² Meglátásuk szerint a tényállás alapja az, hogy a gyanúsítottak hamis híreket kreáltak és terjesztettek, ami alkalmas az ország nyugalmának megzavarására. Emellett a röpirat hatására veszélybe kerülhet az ország külpolitikai *status quo*ja és

¹¹⁰ Az *Összetartás* című lap adatai. <https://mediator.tenet.wordpress.com/category/politikai-beallitodas/nyilasparti-nemzetiszocialista/> (letöltés: 2021. jan. 13.)

¹¹¹ HU-BFL-VII.5.c-2023/1938. 13.

¹¹² Karsai: *Szálas Ferenc. Politikai életrajz*, 84.

¹¹³ Magyar Nemzeti Levéltár, HU-MNL-P 2294.

¹¹⁴ A párt feloszlata alkalmával 72 párttagot tartóztattak le. Paksa: *Szálas Ferenc és a hungarizmus*, 47.; Paksa: *Erős kézzel a rendszer ellenfeleivel szemben*, 21.; *Újra fölsozlatták Szálas Ferenc nyilaspartját*. Népszava, 1938. február 23. 1.

¹¹⁵ HU-BFL-VII.5.c-2023/1938. 13.

¹¹⁶ A *Belső kölcsön* című cikk 1938. február 2-án jelent meg a *Magyarság* című lapban, s azt fejtegette, hogy a külföldi államok felajánlottak egy közel 500 millió pengő értékű kölcsönt Magyarországnak. A cikk írójának álláspontja támogató volt az esetleges hitelfelvétellel kapcsolatban, a cikk elején azonban jelezte: hivatalosan meg nem erősített információról van szó. *Belső kölcsön*. *Magyarság*, 1938. február 2. 13.

¹¹⁷ HU-BFL-VII.5.c-2023/1938. 14.

¹¹⁸ A bűnösséget alátámasztó bizonyítékok a következők voltak: a terheltek beismerő vallomásai, a röpirat tartalma, a cikk végén a gyanúsítottak saját kezű aláírása és a nyomozó hatóság rendelkezésére álló egyéb iratok. Uo. 13.

¹¹⁹ Uo. 8.

¹²⁰ Uo. 5.

¹²¹ Uo. 3.

¹²² Uo. 4.

gazdasági helyzete is.¹²³ A másik határozat a 20.034/1938-as számú vádirat volt, amelynek tárgya a vezetőségi határozatnak a sajtóban való megjelentetése volt. Tekintettel az ügyészség által megállapított történeti és törvényi tényállások azonosságára, a két ügyet végül öszszevonták.¹²⁴

A törvényszék a Bp. 293. § (4) bekezdésére hivatkozva¹²⁵ zárt tárgyalást rendelt el¹²⁶ arra hivatkozva, hogy a vád tárgyává tett kijelentések nyilvános megvitatása a közrendet fokozott veszélynek tenné ki. A tárgyalás során Szálasi védője indítványozta a Magyar Távirati Iroda¹²⁷ megkeresését annak bizonyítása végett, vajon a híradások beszámoltak-e 1938. január 10. és február 28-a között a magyar állam kölcsönfelvételi szándékairól. Ezenkívül kérelmet nyújtott be Ferenczy István nyelvész szakértőként való kihallgatása végett is abból a célból, hogy egy – az elsőfokú ítéletben meg nem nevezett – jogszabályt értelmezzen. A bírói fórum ezeket az indítványokat elutasította, valamint Szálasi vallomásának azon részét sem fogadta el, amelyben a *Belső kölcsön* című cikkekre hivatkozott. A tanács szerint ugyanis a hivatkozott írás csupán azt a véleményt fogalmazta meg, hogy a magyar kormány abban az esetben fog Nyugat-Európától pénzügyi segítséget kapni, ha a pénzt folyósító országok felé bizonyos feltételeket hajlandó teljesíteni.¹²⁸ Egyébként pedig irreleváns annak a körülménynek a vizsgálata, hogy a vád tárgyává tett kijelentéseket a vádlott más cikkből vette-e át, vagy saját maga találta ki, így a védelem által idézett írás vizsgálata nem szükséges.¹²⁹ Fontos azonban megemlíteni, hogy az elsőfokú ítélet helytelen megállapításokat tett a *Belső kölcsön* című cikk tartalmával kapcsolatban: az írás szerzője ugyanis kizárólag arról értekezett, hogy egy külföldről érkező kölcsön kifejezésre juttatná Magyarország nemzetközi megítélésének pozitív irányú változását.¹³⁰ Tehát a bíróság következtetése az inkriminált röpirat és az újságcikk között lévő okozati összefüggés hiányával kapcsolatban helyes, azonban az utóbbi tartalmának idézése nem volt az ítéletben megfelelő, ami miatt a védelem a Bp. 384. § szerinti alaki semmisségi okot nyújthatott volna be.

Széchenyi ügyvédje az 1930-as évek kormányainak tevékenységét akarta vizsgálat tárgyává tenni védence ártatlanságának bebizonyítása érdekében. Ezért indítványozta Imrédy

¹²³ Uo. 4.

¹²⁴ Uo. 6.

¹²⁵ Uo. 17.

¹²⁶ Uo. 10.; *Zárt tárgyalás Szálasi és gróf Széchenyi Lajos bűnpörében*. Népszava, 1938. március 22. 7.

¹²⁷ Andreides Gábor: *Az államosítás és a Magyar Távirati Iroda működése a Tanácsköztársaság alatt*. Médiakutató, 10. évf. (2009) 4. sz. 19–26.; Andreides Gábor: *A Magyar Távirati Iroda története a második világháború alatt*. Médiakutató, 12. évf. (2011) 2. sz. 97–105.

¹²⁸ Az ítélet indokolása szerint ez a feltétel az lett volna, hogy a magyar állam a felvett pénzüsszeget nem használná fel a pénzt folyósító országokkal szemben. HU-BFL-VII.5.c-2023/1938. 14.

¹²⁹ Uo. 15.

¹³⁰ *Belső kölcsön*. Magyarság, 1938. február 2. 13.

Béla¹³¹ és Fabinyi Tihamér¹³² korábbi pénzügyminiszterek tárgyalásra való megidézését,¹³³ amit az elsőfokú bíróság azért utasított el, mert indokolása szerint jelen ügyben nem az a kérdés, hogy a kabinet folytatott-e hitelfelvételi tárgyalásokat, hanem hogy az inkriminált brosúrában lévő állítások megfelelnek-e a valóságnak vagy sem.¹³⁴

A bizonyítási eljárás lezárulását követően a törvényszék 1938. március 21-én hozott határozatában elfogadta a vádiratban szereplő tényállásokat,¹³⁵ ezért Szálasi Ferencnek és Széchenyi Lajosnak az St. 33. § szerinti szerzői minőségének megállapítását követően a terhelteket az 1937. évi X. törvény 2. § szerinti egyrendbeli koholt hír terjesztésének vétsége miatt 1-1 hónap fogházbüntetésre ítélték,¹³⁶ valamint a Bp. 479-481. § alapján a bűnügyi költségek megfizetésére kötelezték őket. Ez utóbbit az St. 40-42. §-nak megfelelően fele-fele arányban kellett teljesíteniük.¹³⁷ Az ítélet indokolása szerint a vádlottak a vezetőségi határozatban valótlán kijelentéseket tettek, ugyanis azt állították, hogy a kormány külföldi kölcsönt akar felvenni, a hitel összegéből pedig azok részesülnének, akik a tőkájük jelentős részét valamelyik más államba telepítették ki, kárt okozva ezzel az országnak. Az elsőfokú fórum megállapítása szerint ezen tényállítások Magyarország gazdasági életét károsan érintették,¹³⁸ és alkalmasak voltak a közvélemény megtévesztésére és megzavarására. A bíróság enyhítő körülményként értékelte a tettesek büntetlen előéletét, politikai elfogultságukat és a miniszterelnök nyilatkozatát egy esetleges kölcsön ügyében.¹³⁹ Azonban az ítélet ezen része is javításra szorult: 1938 februárjában valóban beszámolt a sajtó a miniszterelnök és kormányának hitelfelvételi szándékairól, de ezen információkat Darányi Kálmán miniszterelnök¹⁴⁰ hivatalosan nem erősítette meg.¹⁴¹ Ezeknek a cikkeknek a bíróság általi értékelése abból a szempontból is érdekes, hogy a *Magyarság* című lapban megjelent cikk kivételével a Szálasi–Széchenyi röpirat hamarabb keletkezett, mint a fent említett írások, így jelen bűnüggyel való összefüggése megkérdőjelezhető.

Az elsőfokú ítélettel szemben az ügyész a büntetési tétel súlyosbításáért, Szálasi védője a Bp. 384. § (1) bekezdésének a) pontja szerint a bűnösség megállapítása, a 384. § (7) be-

¹³¹ Pogány Ágnes: *A megnemesített kapitalizmustól a nemzetiszocializmusig: Imrédy Béla gazdasági és politikai nézetei*. Korall, 19. (2018) 72. sz. 96–116.; Hegedűs Sándor: *Imrédy Béla (1892–1947)*. Ezredvég, 25. évf. (2015) 3. sz. Elektronikus dokumentum (letöltés: 2022. máj. 27.); Ungváry Krisztián: *Szociálpolitika, modernitás és antiszemitizmus Imrédy Béla politikájában*. Rubicon, 20. évf. (2009) 1–2. sz. 78–83.; Pritz Pál: *Imrédy Béla a vádlottak padján*. Magyar Tudomány, 45. (2000) 6. sz. 790–793.; Szerencsés Károly: *Az ítélet „halál.” Magyar miniszterelnökök a bíróság előtt*. Budapest, 2009. 161–186.; Sipos Péter: *Az Imrédy-kormány válsága és bukása*. Budapest, 1966.

¹³² Hamza Gábor: *Feljegyzés Fabinyi Tihamér (1890–1953), az MTA tiszteleti tagja (1940–1945) tudományos munkásságáról és közéleti szerepléséről*. Jogelméleti Szemle, 14. évf. (2013) 4. sz. 226–227.

¹³³ HU-BFL-VII.5.c-2023/1938. 35.

¹³⁴ Uo. 17.

¹³⁵ Uo. 16.

¹³⁶ A Népszava tévesen arról tájékoztatta a lakosságot, hogy Szálasit és Széchenyit tizennégy nap fogházbüntetésre ítélték. *Szálasi–Széchenyi bűnper a törvényszéken*. Népszava, 1938. május 21. 8.

¹³⁷ HU-BFL-VII.5.c-2023/1938. 10.

¹³⁸ Uo. 14–15.

¹³⁹ Uo. 16.

¹⁴⁰ Kerepeszki Róbert: *A „tépelődő gentleman.” Darányi Kálmán, 1886–1939*. Pécs, Budapest, 2014. [2019]; Kerepeszki Róbert: *Darányi Kálmán: példakép, személyiség, korrajz*. Pécs, 2018.; Alvinczy Géza: *A fiatal Darányi Kálmán*. Budapest, 1938.

¹⁴¹ *Nagyjelentőségű gazdasági tanácskozás a miniszterelnöknél*. Az Est, 1938. február 22. 6.; *Belső kölcsön*. Népszava, 1938 február 18. 1.

kezdése alapján a nyilvánosság kizárása, továbbá ugyanezen § (9) bekezdéséből kiindulva a bizonyítási eljárás során visszautasított indítványok miatt nyújtott be fellebbezést,¹⁴² amihez vádlott társa is csatlakozott. Széchenyi ügyvédje ugyanezen jogszabályhelyre alapozva védelemnek elmarasztalására, a sajtótermék elkobzására, valamint a *Csemegei-kódex* 92. § alkalmazásának elmulasztására hivatkozva támadta meg a törvényszék döntését.

Az ítéletábra nyilvános tárgyalást követően 1938. július 1-jén kelt döntésében¹⁴³ az elsőfokú ítéletnek a Széchenyi Lajosra vonatkozó részét a II. Bn. 28. §-ban lévő anyagi semmisségi okra hivatkozva megsemmisítette, és alkalmazta a büntetőkódex 92. §-át. Ennek eredményeképpen az MNSZP társelnökének tevékenységét az ítéletábra 1000 pengő pénzbüntetéssel szankcionálta, amit *a fogház és elzárás-büntetés végrehajtása és a pénzbüntetésekbe befolyt összegek felhasználása tárgyában hozott 1892. évi XXVII. törvény*¹⁴⁴ 3. §-ban meghatározott célra kellett fordítania.¹⁴⁵ Ezzel szemben a bírósági döntés Szálasi-ra vonatkozó részét másodfokon helybenhagyták,¹⁴⁶ azzal a különbséggel, hogy a tanács mentesítette őt az St. 41-42. § által előírt pénzbüntetés alól.¹⁴⁷

Az ítéletábra indoklásában elutasította a terhelt fellebbezésének a nyilvánosság kizárásával kapcsolatban tett kifogását a Bp. 293. § (4) bekezdésére hivatkozva, amely engedélyt adott a törvényszéknek a zárt tárgyalás elrendelésére, amennyiben a büntetőügy a bíróság álláspontja szerint a közrendet veszélyeztette volna. A másodfok megállapítása szerint a vezetőségi határozatban foglaltak alapján az elsőfokú fórum okkal feltételezte, hogy a tárgyalás ily módon való megtartása az ország rendjét fokozott veszélynek tette volna ki. Hozzá tették: a nyilvánosság kizárása az eljárás lefolytatását érdemben nem befolyásolta. Zárásképpen pedig a bírói tanács azon szubjektív véleményének is hangot adott, mely szerint a tárgyalás során a védelemnek nem az lenne az elsődleges feladata, hogy a hallgatóság figyelmét felkeltse.¹⁴⁸

A törvényszéki eljáráshoz hasonlóan a másodfok sem fogadta el a védelem által felsorakoztatott bizonyítékokat. A nyelvész szakértőként való meghallgatásától a tanács arra hivatkozva zárkózott el, hogy a jogszabály-értelmezési feladatokat az igazságszolgáltatási szervek is megfelelően el tudják látni, így az egyénileg történő törvényelemzés teljes mértékben irreleváns. A korábbi pénzügyminiszterek idézésével és az MTI hírközléseinek vizsgálatával kapcsolatban is ugyanezen álláspontot képviselte a tanács, így az ítéletében azt a következtetést vonta le, hogy az elsőfok nem sértette meg a Bp. rendelkezéseit.¹⁴⁹

A fentiekhez hasonló módon az ítéletábra elutasította az ügyvédek fellebbezésének azon részét, amelyet az ügyegyesítés ellen nyújtottak be. A bíróság érvelése szerint ugyanis a két ügyben alanyi és tárgyi azonosság áll fenn, amelyből fakadóan a jogi tárgy azonossága is megállapítható.¹⁵⁰

¹⁴² HU-BFL-VII.5.c-2023/1938. 34. A jogszabályhelyeket a levéltári forrás helytelenül tüntette fel, így ezek a szövegben pontosításra kerültek.

¹⁴³ A tanács elnöke Leitner Emil volt. HU-BFL-VII.5.c-2023/1938. 37.

¹⁴⁴ Lőrincz József – Mezey Barna: *A magyar büntetőügy története*. Budapest, 2019. 118.; Vókó György: *Bűnelkövetők jogkorlátozása jogállamban*. MTA Doktori Értekezés, 2010. 69.

¹⁴⁵ HU-BFL-VII.5.c-2023/1938. 34.

¹⁴⁶ Uo. 35.

¹⁴⁷ Uo. 34.

¹⁴⁸ Uo. 35.

¹⁴⁹ Uo. 35.

¹⁵⁰ Uo. 35–36.

Az ítéletábra az alsóbb fokú bíróság által megállapított törvényi tényállást a rendelkezésre álló cikkek és a *társadalmi és gazdasági élet egyensúlyának hatályosabb biztosításáról szóló 1938. évi XV. törvény*¹⁵¹ 9. § alapján elfogadta. Indokolásuk szerint a terheltek nem azzal valószínűsítették meg a tényállásszerű magatartást, hogy az inkriminált röpiratban helytelenítettek egy külföldi hitelfelvételt, hanem a büntetőjogi felelősségük azért áll fenn, mert úgy tüntették fel a kérdéses kölcsönt, mintha az zsidóknak szánt juttatás lenne. Ezért a másodfokú fórum a Bp. 423. § (3) bekezdése alapján az elsőfokú ítéletnek a vádlottak bűnösségét kimondó részét helybenhagyta.¹⁵²

A bírói tanács saját hatáskörében ismételtelen mérlegelte az enyhítő és a súlyosító körülményeket. Széchenyi Lajosnál figyelembe vették elkövetési magatartásának csekély jelentőségét, ami miatt meglátásuk szerint elsőfokon indokolt lett volna a *Csemegi-kódex* 92. § alkalmazása. Ezzel szemben viszont súlyosabb minősítés alá került a brosúra nagy példányszámban való előállítására és annak egy politikai sajtótermékben való megjelenítése.¹⁵³

A másodfokú fórum záraként kitért azon álláspontjára is, mely szerint a vezetőségi határozat két ízben való megjelentetésével a terheltek egyszerre két bűncselekményt valószínűsítettek meg, ami miatt a *Csemegi-kódex* 96. §-ban lévő összbüntetés, valamint a II. Bn. 7. § szerinti büntetés kiszabásának lett volna helye. Tekintettel azonban arra, hogy ebben a kérdésben sem a vád, sem pedig a védelem részéről nem érkezett perorvoslati indítvány, az ítéletábra ebben a vonatkozásban hivatalból nem hozhatott döntést.¹⁵⁴

Az ítéletábra döntését végül egyik fél sem fogadta el, mind a vád, mind pedig a védelem semmisségi panaszt nyújtott be a Kúriához. Az ügyész a II. Bn. 28. §-ra hivatkozva a büntetési tételek súlyosbításáért,¹⁵⁵ Széchenyi ügyvédje a bűnösség megállapítása és ugyanezen jogszabályhely alapján a büntetési tétel enyhítéséért, valamint Szálasi védője az ellene hozott elmarasztaló ítélet miatt a Bp. 385. § (1) bekezdésének a) pontja alapján kérték a harmadfokú fórumot az ítéletábrái határozat megváltoztatására. Az utóbbi indítványozta a II. Bn. 28. § és a büntetőkódex 92. § alkalmazását is.¹⁵⁶

A Kúria előtt a terheltek azzal védekeztek, hogy a korábbi ítéletekben megállapított bűncselekményt nem követték el, mert a cikkekben szereplő információk megfeleltek a valóságnak.¹⁵⁷ Meglátásuk szerint nem állították kétséget kizáróan azt, hogy Magyarország külföldi hitelt fog felvenni,¹⁵⁸ tehát esetükben a valótlan hír terjesztése nem állja meg a helyét. A harmadfok a terheltek álláspontját elutasította arra a köztudomású tényre hivatkozva, hogy már

¹⁵¹ Ez a jogszabály volt az első zsidótörvény, amely a sajtóban, a különböző művészi, orvosi, mérnöki és ügyvédi pályákon a zsidók arányszámát 20%-ban maximálta. Ebben az ügyben a törvény alkalmazására azért volt szükség, mert a 9. § (2) bekezdése hatályban tartotta az 1937. évi X. törvény 2. §-át (aminek alapján az ügyészség meghatározta a tényállást). Krüger Aladár: *1938. évi XV. törvény Magyarország ellátva: a zsidótörvény*.

Budapest, 1938.; Lehotay Veronika: *Az első zsidótörvény jogtörténeti vonatkozásai*. In: Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai, Studia Iurisprudentiae Doctorandum Miskolcensium, (2008) 9. sz.

243–266.; Ladányi Andor: *Az első zsidótörvény megszületése*. *Múlt és Jövő*, 21. évf. (2010) 2. sz. 102–121.

¹⁵² HU-BFL-VII.5.c-2023/1938. 36.

¹⁵³ Uo. 36.

¹⁵⁴ Uo. 37.

¹⁵⁵ Az ügyész Széchenyi Lajos esetében kifogásolta a *Csemegi-kódex* 92. § alkalmazását is. Uo. 38.

¹⁵⁶ Uo. 38–39.

¹⁵⁷ Uo. 39.

¹⁵⁸ Uo. 41.

a brosúra megjelenése előtt a Népszövetség¹⁵⁹ megszüntette a magyar költségvetés és a Magyar Nemzeti Bank¹⁶⁰ ellenőrzését. Emellett hozzátették: Trianon után a magyar állam megfelelően törlesztette a külföldi hiteleket. Tehát aki ezekkel a hírekkel ellentétes álláspontot közvetít a sajtón keresztül, az a rend megzavarására törekszik.¹⁶¹ A fenti pénzügyi fejleményekből kiindulva a Kúria megállapította a magyar állam hitelképességét. Így véleménye szerint, ha egy esetleges kölcsön felvétele mellett döntene a kormány, annak semmilyen akadálya nem lenne. Ezzel szemben a vádlottak olyan pénzfelvetelről írtak, amely után a magyar társadalom uzsorakamat fizetésre lenne kötelezve, ami rendkívül súlyos gazdasági és politikai következményekkel járna.¹⁶² A harmadfokú bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy a terheltek kijelentéseinek súlyosságát nem enyhíti az a körülmény, hogy a szövegben néhány helyen feltételes módot használtak, tehát az 1937. évi X. törvény 2. § tényállásszerűsége továbbra is fennáll.¹⁶³

A Kúria külön foglalkozott Szálasi Ferenc azon védekezésével, mely szerint az inkriminált kijelentések nem tőle származnak, hanem azokat egy másik sajtótermékből vette át. A tanács cáfolta a vádlott állításait, ugyanis rámutatott: a kérdéses cikk kifejezetten azt mutatta be az olvasó számára, hogy Magyarország hitelfelvétele egy lehetséges opció. Ezért a kérdéses cikk nem szolgálhatott alapul a vezetőségi határozat megírására. Összességében a bíróság kijelentette: az alsóbb fokú fórumok helyesen állapították meg a törvényi tényállást.¹⁶⁴

A bírói tanács a továbbiakban helyesnek ítélte a másodfok azon döntését, mely szerint Szálasival szemben elzárkóztak a *Csemegi-kódex* 92. § alkalmazásától, mivel a határozatot ő kezdeményezte. A cselekmény megállapítása szempontjából további fontos körülmény, hogy magát az iratot ő fogalmazta meg. Széchenyi esetében is megállapításra került, hogy a kiszabott büntetés arányban áll a bűncselekmény súlyosságával, így módosítás nem szükséges.¹⁶⁵

A fenti jogi kérdések vizsgálatát követően a Kúria 1938. szeptember 21-én kelt, B.I.3927/1938/19. számú végzésében az *esküdtbírói eljárásra és a semmisségi panaszra vonatkozó rendelkezések módosításáról szóló 1914. évi XIII. törvény* (a továbbiakban: Bpn.)¹⁶⁶ 36. § (1) bekezdése alapján¹⁶⁷ valamennyi panaszt elutasította.¹⁶⁸

¹⁵⁹ Nagy Elek: *Magyarország és a Népszövetség*. Jogállam, 24. évf. (1925) 10. sz. 485–486.; Wlassics Gyula: *A Népszövetség jogi és politikai rendszere*. Jogállam, 26. évf. (1927) 8–9. sz. 353–364.; Gál Ernő: *A Népszövetség tegnap és ma*. Korunk, 14. évf. (1939) 2. sz. 139–142.; Benkő István: *A Népszövetség válsága*. Katholikus Szemle, 51. évf. (1937) 1. sz. 59–61.; Nagy J. Béla: *Népszövetség*. Magyar nyelv, 28. évf. (1932) 3–4. sz. 121–123.; Fest Aladár: *Népszövetség*. Magyar Nyelv, 28. évf. (1932) 1–2. sz. 57–58.

¹⁶⁰ Bácskai Tamás: *A Magyar Nemzeti Bank Története* I-II. Budapest, 1993.; Vö.: Schlett András: *A magyar gazdaság talpra állítása: a pénzügyi stabilizáció*. In: Kása Csaba – Vizi László (szerk.): *Talpra állás Trianon után*. Budapest, 2021. 153–180.

¹⁶¹ HU-BFL-VII.5.c-2023/1938. 39.

¹⁶² Uo. 39.

¹⁶³ Uo. 41.

¹⁶⁴ Uo. 40.

¹⁶⁵ Uo. 42.

¹⁶⁶ Fantoly Zsanett: *A magyar büntetőeljárás jogi kodifikációjának történeti fejlődése*. Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica, 3. évf. (2013) 1. sz. 19.

¹⁶⁷ HU-BFL-VII.5.c-2023/1938. 42.

¹⁶⁸ A kúriai tanácsot Szolnok Jenő vezette. Uo. 38.

A 4. számú körlevél

Szálasi Ferenc a NAP felozlatását követően, 1937 júliusában¹⁶⁹ egy röpiratban tájékoztatta a fejleményekről a vele szimpatizáló közvéleményt. Ez a 4. számú körlevél címen jelent meg. Írásában beszámolt az 1937. április 15-én történt letartóztatásáról, amellyel kapcsolatban azt állította, hogy Hetényi Imre, a politikai rendészeti osztály vezetője¹⁷⁰ a kihallgatása alatt azt tanácsolta neki, inkább költözzön külföldre.¹⁷¹ Emellett Eckhardt Tibor független kigazdapárti képviselőt azzal gyanúsította meg, hogy tevékenyen részt vett szélsőjobboldali pártjának felozlatásában.¹⁷² Az ellene indított büntetőeljárás miatt pedig nyíltan megfenyegette a magyar igazságszolgáltatási szerveket: „...kijelentem: kezem alatt álló tízezer felfegyverkezett magyar férfival már a hatalom birtokában vagyok, nem kerülhetne sor letartóztatásomra. Nem felejték.”¹⁷³ Hozzátette továbbá azon véleményét is, hogy akik a nemzeti szocializmust el akarják nyomni, azok lényegében a zsidóságot támogatják.¹⁷⁴

Ezen brosúra jelentősége abban áll, hogy a későbbi nemzetvezető felvázolta azt az új alkotmányt és államszervezeti modellt, amit hatalomra kerülése esetén megvalósított volna. Írásában kifejtette: egy diktatórikus rendszert építene ki, amit a magyar társadalom utólag népszavazással erősítene meg. A bolsevik ideológiához hasonlóan ő is azt vallotta, hogy a diktatúra csak átmenetileg szükséges egy új, utópisztikus állam felépítése érdekében,¹⁷⁵ s ennek megvalósulása esetén felszámolná az egypártrendszert. Mindezt a következőkkel erősítette meg: „...harcomban a parancsuralom csak eszköz és nem cél.”¹⁷⁶ Szálasi elméletében a magyar állam felépítése a következő lett volna: az államfő az alkotmánybírássággal együtt képezi az ún. ellenőrző hatalmat, míg a funkciójukból fakadóan kivételes jogkörökkel rendelkező kormányfő és katonai vezérkar irányítja az országot. A végrehajtó és az ún. gazdasági hatalom letéteményesei az érdekképviseleti szervek lettek volna.¹⁷⁷ Szálasi a szélsőjobboldali hatalomátvétellel kapcsolatban a következőt jelentette ki: „...mi a hatalmat akarjuk. A hatalom teljes és osztatlan birtokosai akarunk lenni és nem annak részesei, vagy benne osztozkodók.”¹⁷⁸

A körlevelet a NAP vezetője szerkesztette, majd Held János nyomdájában nyomatta ki. Az iratot 1937 augusztusában kezdték el terjeszteni,¹⁷⁹ majd ebben a hónapban az ügyészség

¹⁶⁹ HU-BFL-VII.5.c-2710/1937. 25.

¹⁷⁰ Hetényi Imre: *Amikor a rend őre voltam*. Budapest, é. n.

¹⁷¹ Karsai: *Szálasi Ferenc. Politikai életrajz*, 68.

¹⁷² HU-BFL-VII.5.c-2710/1937. 23.

¹⁷³ Szálasi: *Hungarizmus*, 73.; HU-BFL-VII.5.c-2710/1937. 23.

¹⁷⁴ HU-BFL-VII.5.c-2710/1937. 24. A zsidókkal kapcsolatban a következőt fogalmazta meg körlevelében: „...a zsidó nép faj, nemcsak vallási, hanem népi közösség is! Én a zsidó tagság ellen harcolok és nem a zsidó vallás ellen.” Uo. 24.

¹⁷⁵ Horváth Attila: *A szovjet típusú diktatúra korszakának jogtörténeti kérdései*. Jogtörténeti Szemle, 14. évf. (2016) 3. sz. 23.

¹⁷⁶ HU-BFL-VII.5.c-2710/1937. 25.

¹⁷⁷ Uo. 25. Szálasi elméletében a Montesquieu-féle hatalommegosztás tanát teljes mértékben figyelmen kívül hagyta. Ezen elmélet szerint három hatalmi ág különíthető el: a törvényhozó, a végrehajtó és a bírói hatalom, amelyeket az állam demokratikus működése érdekében el kell választani egymástól. A szerző elméletében kizárólag a végrehajtás letéteményesét nevezte meg, a többit meg sem említette. Vö. Montesquieu: *A törvények szelleméről*. Ford. Csécsy Imre – Sebestyén Pál. Budapest, 2000.

¹⁷⁸ HU-BFL-VII.5.c-2710/1937. 24. Ezen írásában Szálasi azt is kiemelte, hogy az általa létrehozott új államban a jelenleg aktív politikusok nem vehetnek részt. Uo. 39.

¹⁷⁹ HU-BFL-VII.5.c-9465/1937. 21.

már elrendelte Szálasi előzetes letartóztatását.¹⁸⁰ A gyanúsított vallomásaiban azt állította, hogy pártjának működését teljes mértékben felfüggesztette, az állami hatalmat pedig kizárólag alkotmányos úton akarná megszerezni. Írásában nem tényleges, hanem csak „lelki forradalom” kirobbantására asszociált. Kizárólag a kormányt kritizálta, a magyar alkotmányos rendszerrel szemben semmilyen kifogása nincsen.¹⁸¹ A nyomozás eredményeként a vádhatóság 1937. augusztus 24-én kelt vádiratában¹⁸² megállapította Szálasi szerzői minőségét az St. 33. § alapján, és cselekményét az Átv. 1. § (1) és 2. § (3) bekezdése szerint sajtó útján elkövetett államfelforgatás minősített esetének¹⁸³ és a 7. § (1) bekezdése szerinti nemzetragalmazásnak minősítette. Ez utóbbi bűncselekményt a gyanúsított következő állításaira alapozva állapították meg: „...ebben a szerencsétlen országban nincsen rend, mert ha rend volna, nem én állanék a bírák előtt, hanem azok, akik engem odaállítottak”;¹⁸⁴ „...forradalom akkor van, amikor az álló rendszer a fennálló jogalapokon már nem tudja orvosolni a nemzet testében mutatkozó és kiütő bajokat, tehát: amikor a kormány nem tud segíteni, a nép viszont nem akarja a kormány segítségét. Tény és való: kormányunk és népem között mély szakadék tátong, amelyet nem lehet már áthidalni az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló törvénnyel, vagy kitölteni magyar emberekre szabott végtelen nagyságú büntetésekkel.”¹⁸⁵

Érvelésük szerint a súlyosabb tényállás megállapítását teszi szükségessé, hogy a vádlott a mozgalommal összefüggésben a *Csemegi-kódex* 173. § szerinti politikai lázítást¹⁸⁶ is megvalósította.¹⁸⁷ A vádirat indokolása szerint Szálasi Ferenc egy államellenes mozgalom vezetőjévé vált, és ezzel párhuzamosan a magyar alkotmányos rendet is megtámadta. Célja az ősi alkotmány megsemmisítése, ami csak erőszakos úton valósítható meg.¹⁸⁸ Emellett pedig olyan valótlan kijelentéseket is tett, amelyek alkalmasak a magyar állam és a nemzet megbecsülésének csorbítására.¹⁸⁹

A törvényszéki tárgyalás során a NAP vezetője az elkövetési magatartás kivitelezését elismerte, azonban bűnösségét tagadta. Védekezése szerint pártjának betiltását követően nem működtette illegálisan a szervezetet, tehát 1937 áprilisát követően államellenes tevékenységet sem folytatott. Körlevelében csak kritikát fogalmazott meg azzal kapcsolatban, hogy az

¹⁸⁰ Drócsa: „A diktatúra azonban nálunk nem cél”, 258.; *Ismét letartóztatták Szálasi Ferenc nyugalmazott őrnagyot*. Népszava, 1937. augusztus 7. 2. Szálasi az előzetes letartóztatás elrendelése és a röpirat elkobzása miatt felfolyamodással (jogorvoslati kérelemmel) élt a vádtanács felé. A Népszava értesülése szerint a tanács helyt adott a gyanúsított indítványának, és elrendelték a szabadon bocsátását. *A Szálasi-ügy a vádtanács előtt*. Népszava, 1937. augusztus 12. 11.; *Szálasi*. Népszava, 1937. augusztus 15. 5.

¹⁸¹ HU-BFL-VII.5.c-9465/1937. 48.

¹⁸² Uo. 48.

¹⁸³ Drócsa Izabella: *Az államellenes bűncselekmények szabályozása Magyarországon, különös tekintettel az 1921. évi III. törvényben meghatározott államfelforgatás büntetettére*. Jogtörténeti Szemle, 14. évf. (2016) 4. sz. 64–67.

¹⁸⁴ HU-BFL-VII.5.c-2710/1937. 24.

¹⁸⁵ HU-BFL-VII.5.c-9465/1937. 32–33.

¹⁸⁶ Angyal: *A magyar büntetőjog kézikönyve*, 9. k.: *Izgatás, magánosok elleni erőszak, választójog büntetőjogi védelme, vallás elleni bűncselekmények*, Budapest, 1931. 62.; *Szálasi Ferencet kihallgatta a vizsgálóbíró*. Népszava, 1937. augusztus 8. 18.

¹⁸⁷ HU-BFL-VII.5.c-9465/1937. 22.

¹⁸⁸ Uo. 44.

¹⁸⁹ Uo. 22.

országban nincs rend, és ennek felelősségét a zsidóságra hárította.¹⁹⁰ A tárgyalás során a védelem kezdeményezte zárt tárgyalás elrendelését indítványaik előadása végett, aminek a tanács helyt adott.¹⁹¹

A bíróságnak a vádhatóság által felterjesztett törvényi tényállás kapcsán azt kellett először megvizsgálnia, hogy 1937 júliusa és augusztusa között a NAP folytatott-e valamilyen jogszerűtlen párttevékenységet, s ebben Szálasi részt vett-e valamilyen minőségben. Az ügyészség ugyanis olyan bizonyítékokat terjesztett a tanács elé, melyekkel azt akarta alátámasztani, hogy a betiltott mozgalom már megalakulásától kezdve államellenes tevékenységet fejtett ki.¹⁹² Ennek bizonyításaként olyan detektívjelentéseket mutattak be, melyek szerint a pártvezető konkrét névjegyzékkel rendelkezett a NAP tagságát illetően, beszámoltak azokról a személyekről, akikkel Szálasi rendszeresen tartotta a kapcsolatot, valamint néhány személlyel folytatott levelezését is lefoglalták.¹⁹³ A törvényszék végül a következő álláspontra helyezkedett: a NAP feloszlata előtti időszakra vonatkozó anyagokat nem vizsgálja meg, tekintettel arra, hogy a belügyminiszter engedélyt adott a párt megalapítására, így az hatályos jogszabályi keretek között működött.¹⁹⁴ Azonban ezek az iratok nem bizonyítják kétséget kizáróan a párt 1937 áprilisát követő illegális tevékenységét.¹⁹⁵ Ezen érvekre hivatkozva a bíróság végül eltekintett a vádhatóság által meghatározott Átv. 1-2. § alkalmazásától.¹⁹⁶

A törvényszék ezt követően az inkriminált röpirat tartalmát kezdte el vizsgálni, amelynek eredményeképpen az Átv. 5. § tényállásszerűségét állapította meg, mert a terhelt a 4. számú körlevélben lényegében egy új állam kiépítéséről értekezett.¹⁹⁷ A bíróság álláspontja szerint a rendtörvény jogi tárgya¹⁹⁸ „az alkotmányos úton létrehozott összes jogszabály által kifejezett rend, amely az állami és társadalmi élet számtalan intézményén, szervén és jogszabályán

¹⁹⁰ Uo. 22. A védelem indítványozta a jelen ügy egyesítését Szálasi politikai perével, az 5042/1937. számú ügyvel. Azonban a bíróság érvelése szerint a másik bűnügy tárgyát képező *Cél és Követelések* című röpirat nem képezte ennek az eljárásnak a részét, így ettől elzárkózott. Uo. 34.

¹⁹¹ *Páratlanul éles vádbeszéd Szálasi Ferenc ellen.* Az Est, 1937. november 30. 3.

¹⁹² HU-BFL-VII.5.c-9465/1937. 23.

¹⁹³ Uo. 24. Az ügyészség a levelezések alapján indítványozta Oláh Árpád kihallgatását, mert indokolásuk szerint az egyik levele fontos információkat tartalmazott a mozgalomról. *Páratlanul éles vádbeszéd Szálasi Ferenc ellen.* Az Est, 1937. november 30. 3.

¹⁹⁴ A NAP jogszerű működésének kérdésében a törvényszék megkereste a belügyminisztériumot, amely arról tájékoztatta a bíróságot, hogy Szálasi Ferenc valóban bejelentette pártalapítási szándékát, amelyhez a programot is csatolta. Azonban a minisztérium nem hozott határozatot az ügyben, tekintettel arra, hogy a hatályos jogszabályok szerint a politikai pártok alapítása esetén a vezetőséget nem terheli bejelentési kötelezettség. A NAP vezetője 1936-ban indult a pomázi időközi választáson, és röpiratának terjesztéséhez engedélyt kért Pest vármegye alispánjától, aki a kérdéses hatósági engedélyt kibocsátotta. *Páratlanul éles vádbeszéd Szálasi Ferenc ellen.* Az Est, 1937. november 30. 3.

¹⁹⁵ HU-BFL-VII.5.c-9465/1937. 23.

¹⁹⁶ Uo. 24. A törvényszék a későbbiekben azon álláspontjának is hangot adott, mely szerint államfelforgatást nem lehet a sajtón keresztül elkövetni. Uo. 32. A bírósági ítélet ezen részében a tanács hozzátette, hogy döntése összhangban van a Kúria azon döntésével, mely szerint *delictum complexum*, vagyis az államfelforgatás minősített esetében meg kell jelölni a Csemegi-kódexben lévő azon bűncselekmény jogszabályhelyét is, amely megalapozza a súlyosabb minősítést. Ez azonban azért ellentmondásos, mert a vádirat eleget tett ennek a követelménynek. Uo. 25.

¹⁹⁷ Uo. 25.

¹⁹⁸ Drócsa Izabella: *Az államellenes bűncselekményekkel kapcsolatosan felmerülő jogértelmezési kérdések, különös tekintettel az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló 1921. évi III. törvény jogi tárgyára*, In: Frivaldszky János – Tussay Ákos (szerk.): *A Természetjog Napja. Konferenciatanulmányok*, Budapest, 2017. 155–172.

alapszik”. Példaként kifejtette: az állami rend fogalma alatt érthető többek között az államforma, az alkotmány, a törvényhozó és végrehajtó hatalom, valamint a különböző gazdasági szektorok. A társadalmi rend kategóriájába pedig többek között a házasság intézménye, a vallás, a sajtószabadság, a gyülekezéshez való jog és a gondolat szabadsága tartozik. Ezzel szemben a parancsuralmi rendszer ezeket az intézményeket és alapjogokat megváltoztatja, megszünteti, a közigazgatási rendszert átalakítja, egypártrendszerre építve ki a helyére. Az állam ezen formája megszünteti az alkotmányt, a parlamentet és a kormányt, tehát alkotmányosnak csak azok az országok tekinthetők, amelyek lehetővé teszik az állampolgároknak a közügyekbe való beavatkozást.¹⁹⁹ A bíróság a továbbiakban azt is kifejtette, hogy az egypártrendszer lényegében egy személy hatalomgyakorlását jelenti, ami Szálasi elméletének azon pontján érhető tetten, ahol az új államforma utólagos, népszavazás útján történő megerősítését vetítette előre. Tehát amikor a vádlott a parancsuralom bevezetését követelte, valójában államfelforgatásra való izgatást követett el.²⁰⁰ Önmagában az a körülmény, hogy a vádlott nem izgatott valamennyi társadalmat alkotó elem ellen, a törvényszék érvelése alapján még nem zárja ki az Átv. alkalmazhatóságát. Indokolása szerint a deliktum megvalósulásának ugyanis nem feltétele a teljes állami és társadalmi rend felforgatása, elegendő csupán annak néhány része ellen megvalósított elkövetési magatartás kifejtése.²⁰¹

Az elsőfokú tanács az államfelforgatás törvényi tényállásának elkövetési módjával, az erőszak megvalósulásának kérdésével is foglalkozott. Véleményük szerint ennek a bűncselekményi körnek az erőszak nem célja, hanem csupán a mozgalom céljának „elérési módja”. Vagyis a deliktum megvalósításához elegendő, ha a tettes tudatában van annak, hogy célja eléréséhez a későbbiekben erőszakot kell majd alkalmaznia. Az elkövetési mód ezen jellemzője a parancsuralmi rendszer bevezetése esetén különösen fontossá válik, hiszen alkotmányos keretek között lehetetlen kiépíteni egy diktatúrát. A törvényszék tehát arra az álláspontra helyezkedett, mely szerint államfelforgatásnál nem szükséges a fizikailag realizált, más emberek ellen irányuló támadások végrehajtása ahhoz, hogy az erőszakos elkövetési mód megvalósuljon.²⁰² A bíróság ezen értelmezése egyébként teljes mértékben megfelelt a két világháború közötti bírói gyakorlatnak,²⁰³ azonban az Átv. 5. §-ával összefüggésben

¹⁹⁹ HU-BFL-VII.5.c-9465/1937. 26.

²⁰⁰ A bíróság állásfoglalása szerint e tekintetben teljes mértékben irreleváns az a körülmény, hogy a terhelt a körlevelében bizonyos helyeken többes számban fogalmazott. Az ítélet itt a röpirat azon részére utalt, amikor Szálasi úgy fogalmazott, hogy a „hatalom teljes birtokosai akarunk lenni”. Uo. 27.

²⁰¹ Uo. 28.

²⁰² Uo. 29.

²⁰³ A törvényszék az 1920-as években több politikai perben is ugyannerre az álláspontra helyezkedett, amit a terhelték védői szinte minden alkalommal kifogásoltak. E körben megemlíthető többek között a Stromfeld Aurél és társai, a Gerő Ernő és társai elleni büntetőeljárás, a Rákosi-Vági per és a Sallai-Fürst ügy. Érdekes módon Szálasi Ferenc politikai perében az elsőfok teljes mértékben szembehelyezkedett a korábbi évtized bírói gyakorlatával, ezt az ítéletet azonban az ítéletábra megváltoztatta. HU-BFL-VII.5.c-4174-1923. 286–288.; HU-BFL-VII.5.c-15845-1922. 496.; HU-BFL-VII.5.c. 8771/1925. 533. 555.; PIL-VI-686. fond- Sallai Imre és Fürst Sándor iratai-78 ó.e., 187–188. Vö. Drócsa: „Kommunista slágerpör”, 51.; Drócsa: „A diktatúra azonban nálunk nem cél”, 261.; Drócsa Izabella: *Egy elfeledett politikai bűncselekmény: A Rákosi-Vági per*. In: Keresztes Gábor (szerk.): *Tavaszi Szél 2017. 1. kötet*. Budapest, 2017. 192–201.; Drócsa Izabella: „A győztes proletárforradalom megfogja bosszulni halálunkat!” *A Sallai-Fürst-per*. In: Farkas Judit Antónia – Orosz László – Schwarzwölder Ádám – Ujváry Gábor (szerk.): *VERITAS Évkönyv 2020*. Budapest, 2021. 171–187.

érdekes, hogy foglalkozott ezzel a kérdéskörrel, hiszen az államfelforgatásra való izgatás törvényi tényállásának nem része az erőszakos elkövetési mód, csupán az 1-2. §-nak.

A bíróság által feltett következő kérdés arra irányult, vajon az inkriminált röpirat alkalmas volt-e arra, hogy másokban felmerüljön az államfelforgatás végrehajtására irányuló szándék. Indokolásuk szerint ugyanis Szálasi Ferenc ezzel az írásával túllépett a szabad véleménynyilvánítás keretein, és a 4. számú körlevél stílusa megfelelő volt a „jelkek forradalmasítására”.²⁰⁴

A tanács az ítélet meghozatalakor bizonyos szubjektív körülményeket is mérlegelt. Enyhítő körülményként fogadták el a terhelt „politikai fanatizmusát”, azonban büntetlen előéletét nem értékelték pozitívan, tekintettel arra, hogy az elsőfok véleménye szerint egy korábbi katonától ez alapvető követelmény. Ezzel szemben viszont súlyosabban értékelték azt a körülményt, hogy a vádlott cselekménye fokozott veszélyt jelentett a magyar társadalomra. Mindezeket figyelembe véve végül a törvényszék a büntetés kiszabása során elzárkózott az Átv. 9. §-tól, meglátása szerint ugyanis a hivatalvesztésnek és a politikai jogok gyakorlata felfüggesztésének kötelező alkalmazása aránytalan lett volna a megvalósított deliktumhoz képest.²⁰⁵

A törvényszék nem adott helyt az ügyészség által megállapított nemzetrágalmazás törvényi tényállásának. Érvelésük szerint ugyanis a terhelt azon állítása, hogy nincsen rend, a saját maga ellen indított büntetőeljárásokra vonatkozik, nem pedig a teljes állam működésére. Emellett hangot adtak abbéli véleményüknek is, hogy a kormánnyal szemben megfogalmazott állítások nem azonosíthatók az országgal szembeni rágalmozással vagy becsületsértéssel, hiszen a kabinet egy állami szerv.²⁰⁶

Végül az elsőfokú bíróság 1938. július 2-án kelt ítéletében²⁰⁷ a NAP elnökét bűnösnek találta az Átv. 5. § szerinti államfelforgatásra való izgatás deliktuma miatt, és 2 hónap fegyházbüntetésre ítélte. A *Csemegi-kódex* 94. §-ból kiindulva a tanács a szankció időtartamába beleszámította a vádlott előzetes letartóztatásban töltött idejét, ami összesen 8 nap volt. A fenti indokolásnak megfelelően pedig a mellékbüntetések kiszabásától a kódex 54. §-a alapján eltekintettek.²⁰⁸ A 61. §-nak megfelelően pedig elrendelték az inkriminált röpirat

²⁰⁴ HU-BFL-VII.5.c-9465/1937. 30.

²⁰⁵ Uo. 31.

²⁰⁶ Uo. 33. A két világháború között több alkalommal jogi probléma merült fel azon törvényi tényállásokkal kapcsolatban, amikor a terhelt nem konkrétan a magyar állammal, hanem a kormánnyal, valamint különböző állami szervekkel szemben követte el rágalmozást vagy becsületsértést. Az egyik büntetőjogi álláspont szerint az alkotmányos intézmények alatt nem lehetett magát az egész államot érteni, így ebben az esetben a becsület védelméről szóló 1914. évi XLI. törvény (a továbbiakban: Bv.) rendelkezései voltak irányadóak. A másik, ezzel ellentétes megközelítés viszont az Átv. alkalmazását tartotta helyesnek, ugyanis e nézőpontból kiindulva az állam több alappillérből tevődik össze, és aki ezeket megsérti, magát az államot támadja meg. Angyal Pál a fenti jogi érvekkel kapcsolatban kompromisszumra törekedett, ugyanis véleménye szerint mind a két törvény alkalmazása logikus, a megoldást azonban a konkrét esetből kiindulva lehet megtalálni. Tehát vizsgálat tárgyává kellett tenni az elkövető szándékát: ha a terhelt cselekménye arra irányult, hogy magát az államot vagy annak népét megsértse, az elkövetési magatartás a rendtörvény hatálya alá került. Ezzel szemben, ha csak valamely intézmény speciális rendelkezése vagy működése ellen irányultak a vád tárgyává tett kijelentések, akkor elegendő volt a Bv. szabályait alkalmazni. Berend Béla: *Bűnvádi joggyakorlatunk hullámzása politikai és sajtóperekben 1920 óta*. Jogtudományi Közlöny, 61. évf. (1926) 15. sz. 125.; Angyal: *Az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló 1921. évi III. törvény*, 111.

²⁰⁷ A tanácsot Szüts Jenő vezette. HU-BFL-VII.5.c-9465/1937. 34.

²⁰⁸ Uo. 19.

elkobzását és megsemmisítését. A vádlottat a rendtörvény 1. § (1) bekezdése szerint minősülő és a 2. § (3) bekezdése alapján büntetendő államfelforgatás és a 7. § (1) bekezdésében lévő nemzetrágmalmazás vádjai alól a Bp. 326. § (1) és (2) bekezdéseit figyelembe véve felmentették.²⁰⁹

A törvényszék határozatával szemben mind a vád, mind pedig a védelem fellebbezést nyújtott be, amellyel kapcsolatban az ítélőtábla tanácsa a következő végzést hozta 1938. szeptember 3-án: a Bp. 402. §-nak megfelelően elrendelte a bizonyítás kiegészítését, aminek lebonyolítására a 403. és a 406. § alapján az elsőfokú tanácsban részt vevő egyik bírát, Vályi Nagy Istvánt jelölte ki.²¹⁰ Bár a másodfokú eljárás levéltári iratai hiányosak, a harmadfokú eljárás iratai alapján levonható az a következtetés, hogy másodfokon helybenhagyták a Szálasit elmarasztaló ítéletet.

A felek – kifogásolva az ítélőtábla döntését – semmisségi panaszt nyújtottak be a Kúriához: a vádat képviselő főügyész a II. Bn. 28. §-a alapján a büntetőkódex 92. §-ának alkalmazása miatt támadta meg az ítéletet, mert e jogszabályhely alapján mellőzte a törvényszék az Átv. 9. §-ban előírányozott mellékbüntetéseket. Ezzel szemben a védelem a Bp. 385. § (1) bekezdésének a) pontja alapján az elmarasztaló ítéletet kifogásolta.²¹¹ Szálasi ügyvédje szerint ugyanis az Átv. nem alkalmazható az ún. „államhú elemekkel” szemben. Emellett az inkriminált körlevéllel kapcsolatban *res iudicata*-ra²¹² hivatkozott, kérve védenca felmentését. A Kúria a felhozott érveket nem fogadta el: indoklásában kifejtette, bármilyen mozgalom a rendtörvény hatálya alá kerül, amennyiben az állami és társadalmi rend ellen irányul. Tehát a magyar jogrendszer nem tesz különbséget a különböző politikai irányzatok között. Megállapította továbbá, hogy a vád tárgyává tett röpirat miatt korábban sem vádemelés, sem pedig ítélethozatal nem történt. A vádhatóság meglátását is elutasította, és helyesnek tartotta az elsőfokú bíróság részéről a *Csemegi-kódex* 92. § alkalmazását.

A Kúria végül 1939. november 29-én kelt döntésében valamennyi indítványt elutasította. Indokolása szerint a törvényszék helyesen állapította meg a tényállást és a bűnösséget.²¹³

A sajtóperek közös jellemzője és azok történelmi megítélése

Szálasi Ferenc a fenti büntetőeljárások ideje alatt – néhány kivételtől eltekintve – szabadlábbon védekezhetett a bíróság előtt. Tekintettel azonban a törvényszéki eljárások azon hibájára, hogy az ítéletek meghozatalakor nem alkalmazták a *Csemegi-kódex* 96. §-ban meghatározott összbüntetésre vonatkozó szabályokat, az elsőfokú fórum 1939 januárjában a B.VIII. 818/1939/3. számú ítéletében három év és huszonegy nap fegyházbüntetésben összesítette a rövid tartamú szabadságvesztéseket.²¹⁴ Ezen döntést azonban 1940. január 18-án hatályon kívül helyezték, és a B.VIII.324/1940/3. számú határozatban a büntetőkódex 96., 98., és 104. §-ra, továbbá a Bp. 517–518. §-ra hivatkozva Szálasit három év, egy hónap és tizenhárom nap fegyházbüntetésre ítélték.²¹⁵ Végül ez az utolsó bírósági eljárás nem vezetett jelentős

²⁰⁹ Uo. 20–21.

²¹⁰ Uo. 35.

²¹¹ Uo. 16.

²¹² A *res iudicata* magyar jelentése „ítélt dolog.” Ezen kifejezés szerint, ha egy ügyben a bíróság jogerős ítéletet hozott, akkor újabb peres eljárás nem indítható.

²¹³ Uo. 17.

²¹⁴ HU-BFL-VII.5.c-324/1940. 2.

²¹⁵ A törvényszék hatályon kívül helyezte továbbá a Kúria 1939 áprilisában hozott B.I.1824/1939/7. számú végzését, a törvényszéknek az 1938 januárjában hozott B.XIV.3383/1937. számú ítéletét, az

eredményre, ugyanis 1940-ben a második bécsi döntés²¹⁶ hatására Horthy Miklós kormányzó 1940. szeptember 11-én kelt legfelsőbb elhatározásában amnesztiát hirdetett, így Szálasi Ferenc szabadságvesztés büntetésének fennmaradó részét elengedték a feltétellel, hogy amennyiben öt éven belül ismételten jogerős elmarasztaló ítéletet hoznak vele szemben, akkor büntetésének fennmaradó részét végre kell hajtani.²¹⁷

A jelenlegi történelmi álláspontok szerint a későbbi nemzetvezetővel szemben lefolytatott perek kontraproduktívnak bizonyultak, mert ezen eljárások következtében Szálasi jelentős politikai népszerűsége tett szert.²¹⁸ Valóban elismerendő, hogy szabadságvesztésének ideje alatt a szélsőjobboldali szimpatizánsok körében egyfajta kultusz alakult ki körülötte, azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a körülményt sem, hogy az igazságszolgáltatási szervek mindenkori feladata a bűncselekmények felderítése és jogszabályi keretek közötti megtorlása. E tekintetben a bíróságok számára teljes mértékben – egyébként nagyon helyesen – irreleváns körülmény volt az, hogy a lefolytatott perek milyen politikai következményekkel járnak a későbbiekben. Ez arra is rámutat, hogy a Horthy-korszak politikai pereinek tárgyalása során a bírák a vádlottakkal szemben – ideológiai meggyőződésük alapján – nem alkalmaztak kettős mércét.

ítélőtáblának az 1939 júniusában kelt B.VII.2773/1938. számú ítéletét és a Kúriának 1939 augusztusában kelt Bsz. 3776/1939. számú döntését is. Uo.; Paksa: *Szálasi Ferenc és a hungarizmus*, 54.

²¹⁶ Romsics Ignác: *Magyarország története a XX. században*. Elektronikus dokumentum, 2010. 165. (letöltés: 2022. máj. 27.)

²¹⁷ Az amnesztia ide vonatkozó részének lényege az, hogy a kormányzó azoknak az elítélteknek, akiket a kegyelem gyakorlását megelőző három éven belül öt évig terjedő szabadságvesztés büntetésre ítélték, a büntetésük felét, vagy ha a kiszabott szankció jelentős részét kitöltötték, akkor a fennmaradó részét elengedte. E döntésnek a feltétele az volt, hogy ha a terhelttel szemben öt éven belül jogerős elmarasztaló bírósági ítélet hoznának, akkor a szabadságvesztés büntetés fennmaradó részét végre kell hajtani. Vö. *A Kormányzó Úr Ó Főméltóságának Budapesten, 1940. évi szeptember hó 11. napján kelt legfelsőbb elhatározása*. Budapesti Közlöny, 1940. szeptember 15. 1.

²¹⁸ Paksa: *Szélsőjobboldal a Horthy-korban*, 92.; Paksa: *Erős kézzel a rendszer ellenfeleivel szemben*, 20.; Karsai: *Szálasi Ferenc. Politikai életrajz*, 80.

FÜGGELÉK

Az elsőfokú jogerős ítélet időpontja	Az ítélet tárgya	Kiszabott büntetés
1937. április	Magyar Munkás! Eszmetárs!	3 hónap fogház, 3 év hivatalvesztés és politikai jogok felfüggesztése (az ítéltábla 2 hónapra mérsékli a büntetési tételt 1937 szeptemberében)
1938. március	Magyar Munkás! Eszmetárs!	15 nap fogházbüntetés
1938. január	Az Uj Magyar Munkás c. lapban megjelent cikkek	1 hónap fogházbüntetés
1938. március	A Magyar Nemzeti Szocialista Párt Vezetőségi Határozata	1 hónap fogházbüntetés, amit Széchenyi Lajos esetében a másodfok 1000 pengő pénzbüntetésre enyhített 1938 júliusában
1938. július	4. számú körlevél	2 hónap fogházbüntetés

IZABELLA DRÓCSA

The Libel Suits of Ferenc Szálasi Between 1937 and 1938

There had been a total of six lawsuits against Ferenc Szálasi in the Horthy era: five libel suits and one political suit had been filed against the future Leader of the Nation in court. This study examines the libel suits based on the available archival sources, relevant press releases, and historical literature related to the topic.

The authorities filed the suits because of the following Szálasi pamphlets: in March and August 1937 because of the text titled *Hungarian Worker! Comrade! (Magyar Munkás! Eszmetárs!)*, the articles published in the same year in the *New Hungarian Worker (Uj Magyar Munkás)* newspaper, the *Decree of the Hungarian National Socialist Party Leadership (Magyar Nemzeti Szocialista Párt Vezetőségi Határozata)*, written in collaboration with co-president Lajos Széchenyi in February 1937, and *Memorandum No. 4.*, published in July 1937. In these lawsuits Szálasi was found guilty in incitement against class and religion, according to Article 172(2) of the Csemegi Code, as well as in incitement against the state according to Article 5 of Act III of 1921 About The More Effective Defence of State and Social Order. However, despite several motions from the prosecution, the court elected to not penalize him for conspiracy against the state according to Article 1-2, and libel against the nation according to Article 7 of the same Act.

Due to the low penalties given in these libel suits, the court sentenced Ferenc Szálasi to three years, one month and thirteen days in prison in 1940 as an aggregate punishment.